

გზავნილები მომავლიდან
ПОСЛАНИЯ ИЗ БУДУЩЕГО

თათია ზუხბაია
ლანა ოკუჯავა
ცირა ჯობავა
ეკა ძელიძე
კრისტინა პახოშოვა
ნათიკო ოკუჯავა
შიო კანდორელაშვილი
მარიეტა კოლბაია
დაჩი ახვლედიანი

ТАТИЯ ЗУХБАЯ
ЛАНА ОКУДЖАВА
ЦИРА ДЖОБАВА
ЕКА ЧЕЛИДЗЕ
КРИСТИНА ПАХОМОВА
НАТИКО ОКУДЖАВА
ШИО КАНДОРЕЛАШВИЛИ
МАРИЕТТА КОЛБАЯ
ДАЧИ АХВЛЕДИАНИ

გზავნილები მომავლიდან
ПОСЛАНИЯ ИЗ БУДУЩЕГО

თბილისი 2015

წიგნი გამოიცა საქართველოს
კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს მხარდაჭერით

პროექტის ავტორი და რედაქტორი

სალომე კახანაძე

სარედაქციო საბჭო

თემურ ქორიძე
ნონა შონია
ნანა ჭანტუა
ინლირა კახანია
მანანა მალრაძე
მარინე მარკოზაშვილი

მთარგმნელი

ნანა ბაბუღავა

დიზაინერი

ალექო კუხანაშვილი

გარეკანზე – თათია დოლიძის ნახატი „ერთად მზისკენ“

წიგნში გამოყენებულია თათია ზუხბაიას მიერ
აფხაზეთში გადაღებული ფოტოები

ISBN 978-9941-9367-2-2

დროს აქვს თვისება განკურნოს ტკივილი, მაგრამ მას არ შეუძლია უწამლოს მიზეზს, რომელიც მას წარმოშობს. ადამის მოდგმას ხომ დაბადებიდანვე დაჰყვება ნიჭი იყოს შემოქმედი კეთილისა და ავისა...

მაგრამ დროს აქვს უნარი, მეხსიერების ქაოსიდან შექმნას კოსმოსი და მისივე კანონზომიერებით დაალაგოს მოვლენები ადამიანთა ცნობიერებაში. ქართველებს, აფხაზებსა და ოსებს ბევრი რამ გვაქვს დასალაგებელი და ეს არ არის პოლიტიკა, ეს ადამიანური ურთიერთობების ის შუქ-ჩრდილებია, ამ წიგნის ახალგაზრდა ავტორების სენსიტიურ სტრიქონებს შორის რომ გამოკრთება და კიდევ ერთხელ შეგვახსენებს იმ პასუხისმგებლობას, აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს ტრაგიკულმა მატინამ რომ დაგვაკისრა. მძიმეა ჩემი თაობის ხვედრი – პოლიტიკური ავანტიურისტების მიერ თავს დატეხილი უნდობლობის, გაუგებრობის, სიძულვილის ნანგრევებიდან უნდა ამოვიყვანოთ ნემეზიდას მახვილს გადარჩენილი მონატრება და სიყვარული. დრომ მოიტანა და ახლა შვილები შეგვეხიდებიან ამ საქმეში. ჩვენ ხომ არაერთხელ მოგვიყოლია მათთვის, როგორ უყვარდათ სოხუმსა და ცხინვალში. ეს წიგნი შვილების მოკრძალებული, მაგრამ მნიშვნელოვანი წვლილია ამ საქმეში და სხვა მრავალიც უსათუოდ იქნება...

სალომე კაპანაძე

მე მოვედი შენთან

თათია ზუხბაია

ახლა ვცდილობ გავიხსენო, თბილა თუ ცივა, ნაცრისფერია თუ ნათელი... ვცდილობ, გავიხსენო ამინდი, რომელიც „ენგურის“ ხი-
დამდე მემგზავრება ხოლმე

ჰო, ალბათ ციოდა, ცხელოდა, წვიმდა და მდინარე ენგურიც ბობ-
ოქრობდა, თოვდა კიდეც, ჰო, ალბათ ხიდის შუა ნაწილში სწორედ
მაშინ, როცა უარი ვუთხარი კარგად ცნობილი ტრანსპორტის მე-
გრელ „მძღოლს“, რომელსაც გულით ეცოდება ქანცმილეული ცხენ-
ები ყოველი მარშრუტის: „ენგურის გაღმიდან გამოღმამდე“ გავლის
შემდგომ. სოხუმში ადრეც ვყოფილვარ. უამრავჯერ დავმგზავრები-
ვარ საკუთარ ფიქრებს, ჩემს ვირტუალურ ექსკურსში მე დევნილი
არასოდეს ვყოფილვარ, აქ ყოველთვის შემეძლო პალმების ხეივანში
დავკარგულიყავი, ხარბად მესუნთქა აფხაზეთის ჰაერი აფხაზურ პაე-
მანშივე დამეგემოვნებინა სანაპიროს ბულვარში მოხარშული ყავა...

მოკლედ, მე აქ ყველაფერი შემეძლო. ამიტომაც ვფიქრობდი,
ვფიქრობდი ხშირად.

ფიქრი პირველად 2013 წლის ზაფხულში შევწყვიტე. მაშინ, როცა
აბსტრაქტულს კონკრეტული შემოეპარა, როცა ვირტუალურ სამ-
ყაროს საბოლოოდ დავემშვიდობე.

თუმცა რაღა საბოლოოდ...

ვინც ერთხელ მაინც ყოფილა გალში, აუცილებლად მოხვდებოდა
მისი სადგურის მოედანზე, ჩვენი ცისფერი „ვოლგაც“ ამ სადგურზე
იდგა.

ტაქსის მძღოლი ადგილობრივი იყო, ბევრი ლაპარაკი უყვარდა,
დაკოჟრილ თითებზე ეტყობოდა მშრომელი ადამიანი რომ იყო. გა-
მიკვირდა, როცა მამამ გაანდო, სოხუმში მისი ცნობისმოყვარე ქალ-
იშვილის ინტერესის დასაკმაყოფილებლად რომ მივდიოდით. ისიც
კი უთხრა – ჟურნალისტიანო, ამას ხომ ყოველთვის საგულდაგულოდ
ვმაღავდით, ეს ისე – ყოველი შემთხვევისთვის...

ნაცრისფერი ქალაქის აყრილი ტროტუარები, გეზი გალიდან რომ აიღეს და შემდეგი რამდენიმე სოფელი გაერთიანეს, ერთბაშად ქმნიდნენ უხერხულობას და ანახლებდნენ. „მომნატრების“ შეგრძნებას. თუმცა სოხუმამდე არმისული გზა საგრძნობლად გამოსწორდა, ამიტომ ახლა თავისუფლად შემეძლო თავი ფანჯრიდან გამომეყო და უყურადღებოდ არც ერთი დეტალი არ დამეტოვებინა. რამდენიმე წუთში ვოლგას მარცხნიდან შავი ზღვის უკიდევანო, ლურჯზე ლურჯი ჰორიზონტი დაემგზავრა, მერე ციტრუსების ხეივანს ავუყევით და როცა პალმის ხეებმა თავი მოიხშირეს, მივხვდი, სოხუმში ვიყავით.

ვოლგა ნელა მოძრაობდა, მძლოლმაც საუბარს უკლო, მამას მხოლოდ მაშინ გამოეპასუხა – როცა ორივე მონდომებით ცდილობდა, ძველი ნაგებობის არქიტექტურაში შეჭრილი „უადგილო“ ფერის მქონე ის შენობა ენახათ, რომელშიც წლების წინ მამა სტუდენტი იყო. შემდეგმა რამდენიმე წუთმა ჩემი მშობლების წარსული ცხოვრება ფრაგმენტებად აკინძა,

იმ ქუჩის მოპირდაპირე ქუჩაზე პაპასქირები ცხოვრობდნენ, ამ ჯიხურთან მამას ავარია მოუვიდა და პირველად აქ დაამტვრია მელნისფერი „ჟიგული“, აი, აქ ხომ რესტორანი იდგა? „ვოლგის“ მეპატრონე, თქვენ ხომ არ იცით, რა მოუვიდა ამ შენობას, მამაჩემი ხშირად რომ სტუმრობდა. სინამდვილეში ძალიან არ შიოდა, რესტორნის სლავი მოსამსახურე პერსონალისკენ გაურბოდა თავალი. თუმცა არ გავუბრაზდეთ, დედა ხომ ამ კორპუსში მის კლასელ გოგონასთან ერთად ჯერ საცხოვრებლად არ გადმოსულიყო. ოო... ერთი ამას დამიხედეთ, ეს კაცი ცოცხალია, ისევ აქ არის და ამ „ჟანგისფერ სივრცეში“ თმებს აჭრის ხალხს. თვითონ თმა არ ჰქონდა და საგულდაგულოდ პარიკით იფარავდა ხოლმე სლიპინა თავს. ბუნებრივია, ეს თმა ახლაც არ არის მისი, მაგრამ მომეჩვენა, რომ ამჯერად ბევრად ბუნებრივად გამოიყურებოდა.

როცა მანქანამ შავი ზღვის ლურჯზე ლურჯი ჰორიზონტი უკან მოიტოვა, ჩრდილოეთით, სადღაც მზესთან ახლოს, აგურით ნაგები ორსართულიანი სახლი გამოჩნდა. აი, ამ სახლში კი ჩვენ ვცხოვ-

რობდით, ... მანქანაში ჩემს ზურგს უკან, სადღაც შორიდან მომესმა მამაკაცის ხრინიანი ხმა და როცა მოვბრუნდი, ნაოჭებში ჩაფლული მამაჩემის მწვანე თვალებს გადავანყედი. ბევრი რამის თქმა მინდოდა, მაგრამ ყელში გაჩხერილმა გაურკვეველი შემადგენლობის ბურთის მასამ დამადუნა, ცისფერი, „ვოლგა“ კი ისევ ნელი სვლით მიუყვებოდა სოხუმის ქუჩებს.

* * *

თამუნა ჩემი მეგობარია. ერთმანეთი თბილისში, უნივერსიტეტში გავიცანით, მოკლედ, ჯგუფელები ვართ. ისიც აფხაზეთიდანაა, ბეზია აფხაზი ჰყავს, დანყებითი კლასის მასწავლებელია და დღემდე საუკეთესო პედაგოგად ითვლება. ახლა მე სწორედ მისი სტუმარი ვარ, ორივენი კი – აფხაზეთის, „სტუმრები“...

ქალაქი სრულყოფილად რომ აღმექვა, ტურისტულ კომპანიას მივაშურე და სასურველი მარშრუტები მოვინიშნე. გასვლა დილის 7 საათზე, ძველი დროით, ბარათაშვილის ქუჩიდან მოხდებოდა და მე წინ მთელი დღე მქონდა. შემეძლო სხეული ზღვის სანაპიროზე მზისთვის მიმეშვირა. ჩემ გვერდით იმავე განზრახვით, რუსები, სომხები, უკრაინელები ესტონელები წამოგორებულიყვნენ. სტაფილოსფერ ცხელ გიგანტს აზრადაც არ მოსვლია „სტუმარ-მასპინძელი“ გამოერკვია, სხივებს თანაბრად გვინანილებდა და ჩვენც ხარბად ვისრუტავდით მის ფერთა გამას.

დილით მალვიძარას არ დაურეკავს, მე დავასწარი და ბოტანიკური ბაღის გავლით დანიშნულების ადგილამდე მივედი. ჩვენი გიდი 25 ან იქნებ 27 წლის აფხაზი ბიჭი იყო, კოხტა, მოხდენილი სხეული ჰქონდა, სპორტული ელემენტებით გაჯერებული კლასიკური სამოსი ეცვა, ხშირად ილიმოდა და გაგიჭირდებოდა იმაზე ფიქრი, რომ ეს მისი სამსახურეობრივი იმიჯი იყო. მან ჯენტლმენურად გამომართვა ზურგჩანთა და მიკროვტობუსის წინა სავარძელზე მოათავსა, რითაც მისი სურვილი მენიშნა, მასთან ახლოს უნდა დავმჯდარიყავი.

მარშრუტის დასაწყისში მისი ყოველი რეპლიკა თუ მიმიკა იძლეო-

და გონივრული ეჭვის საბაზს მომჩვენებოდა, რომ მე მას მოვწონდი და მეპრანჭებოდა, თუმცა მანქანის დაძვრამდე ჩემს მეგობართან უნებურად წამოცდენილმა ქართულმა სიტყვამ მას ჩემდამი ყოველგვარი ინტერესი გაუქრო, ფლირტი დასრულდა, თუმცა მისი მზერის ობიექტად კვლავ მე ვრჩებოდი. ამჯერად უნდოდა თვალის ცისფერი გუგა ჩემთვის გაესწორებინა და დარწმუნებულიყო იმაში, რომ ყველა ჩემი რეცეპტორი მზად იყო მოესმინა მეზობელი საქართველოს მიერ „სამოთხის მიწის დასაკუთრების მცდელობის შესახებ“...

მგზავრობის დასრულების შემდეგ, შეთანხმებისამებრ, ის ვალდებული იყო იმ ადგილამდე მივეყვანე, საიდანაც ჩვენმა მარშრუტმა სტარტი აიღო, თუმცა მან ეს არ ისურვა, მანქანა გზაში გააჩერა, ჩამომსვა და მითხრა: „иди прямо“.. დამოუკიდებლად პირველად ასე გავიკვლე გზა სოხუმში...

ამბობენ, რომ წყენა გაბოროტებს, მაგრამ მე მხოლოდ გამაძლიერა. ჩემს მეგობარს გულწფელად გავუზიარე ჩემი „მუქარა“ ის ბიჭი თბილისში რომ ჩამოვიდეს, იცი, თამუნა, რას ვიზამ?!... ყველაფერს გავაკეთებ საიმისოდ, რომ მას კარგი შთაბეჭდილებები გამოვავლო...

ჩემი „მუქარა“ სანაპიროს მოედო. საღამოს თამუნას ბებიას უცნობი ადამიანები დაუკავშირდნენ, აფხაზი გიდის აფხაზმა დედ-მამამ სტუმარ გოგონას ბოდიში შემოუთვალეს...

მერე იყო მზიანი დილა, ლურჯზე-ლურჯი ზღვა, მერე იყო ოქროსფერ ქვიშაში რამდენიმე საათით ჩაფლული ცხელი სხეული, მერე იყო გულიანი სიცილი, ეს ბევრჯერ იყო..

მერე იყო რესტორან „ამრაში“ აჭარული ხაჭაპურის ცხიმ-იან ზედაპირზე მოცურავე კვერცხის ცილებში ჩაცურებული ცომის ნაჭრები, უდარდელად რომ მიედინებოდნენ საყლაპავი მილისკენ. მერე იყო აფხაზ ბიძებთან ნარდის თამაში, სანაპიროს სიახლოვეს მიწიდან პანანინა პალმების ამოჩიქნის მცდელობა, მერე იყო ტანსაცმლის უბეში ზღვის ნიჟარების თავშეყრა, სველ ქვიშაზე ამოტივტივებული „ს ო ხ უ მ ი“ – აფხაზის ძლიერი მკლავით გამოკვეთილი „ს ო ხ უ მ ი“ მერე იყო გულიანი სიცილი, ხომ

გითხარით, ეს ბევრჯერ იყო-მეთქი?!

მერე ისევ ის ცისფერი „ვოლგა“ იყო, ისევ ის აყრილი ტროტუარები, ნაოჭებში ჩაფლული მამაჩემის მწვანე თვალები და სახლი, ოდესღაც ჩვენ რომ ვცხოვრობდით...

მერე იყო ენგურის ხიდი. გზა, რომელიც გინდა, რომ დაუსრულებლად გეჩვენებოდეს...

მერე ბევრი რამ მოხდა, ბევრიც მოხდება – მე ასე მჯერა. მჯერა, რომ ლურჯზე ლურჯი ზღვის სანაპიროზე, აი, მაშინ, როცა ღიმილის გაცვლას დავაპირებთ, ხმამალა ვიტყვი:

მე მოვედი შენთან, აფხაზო?!...

ჰეკეზ მზეს

ლანა ოყუჯავა

თქვენ გინახავთ სასწაული? აი, მე მინახავს ეს იყო მაშინ, როცა ყველას ერთმანეთი გვიყვარდა, როცა აფხაზეთი ჩვენი სულის და სხეულის ნაწილი იყო.

ზაფხულის ცხელი დღე იყო. ირგვლივ მხოლოდ ბედნიერ სახეებს შეამჩნევდით. მაშინ, არავინ ლაპარაკობდა სიძულვილზე, მონატრებაზე, ერთმანეთის ბრალდებაზე...

ზღვაც ისეთი ლალი იყო... თამამად მოიქნევედა ხოლმე ტალღებს და ამაყად ენარცხებოდა სანაპიროზე მყოფთ. თითქოს ეუბნებოდა, შემომხედეთ, ეს მე ვარ ასეთი თამამი, მშვენიერი და უნდა გიხაროდეთ, რომ მე ვარსებობ თქვენი ბედნიერებისთვისო. მართლაც რომ საოცრება იყო სოხუმის ზღვა... ვუყურებდი და მინდოდა მას დავმსგავსებოდი. მასსავით თავისუფალი, მომწუსხველი ვყოფილიყავი და რაც მთავარია, ადამიანებისთვის სიხარული მომეტანა. საღამო ჟამს დიდი სილამაზის მომსწრე ვხდებოდი. ეს სასწაული იყო, სასწაული, რომელიც მეგობრების სიყვარულს წააგავდა. დიდრონი დისკო ნელ-ნელა, ღიმილით მიიწევდა ზღვისკენ და თვალებს ვნებიანად ნაბავდა. სულ ცოტაც და ისინი ერთ დიდ მთლიანობად გარდაიქმნებოდნენ.

– დამთავრდა... მოწყენილი ხმით წარმოთქვა ვილაცამ, მოულოდნელობისგან დაბნეულმა მოვიხედე. ჩემ გვერდით გოგონა იდგა, ხუჭუჭა თმით, დიდრონი ლურჯი თვალებით. სახეზე ჭორფლები – მზის გზავნილები უხვად მიმოხნოდა.

მე გაოცებით შევაცქერდი გოგონას, რომელიც შორს, ჰორიზონტისკენ იყურებოდა. არაფერი მითქვამს. ის კი აგრძელებდა: ეს დღეც დასრულდა, მათ ისევ ერთად დაიძინეს, – სრული დამაჯერებლობით გამოთქვა მან თავისი აზრი და მერე მე მომიბრუნდა: შენც გიყვარს ისინი? შენც მოდიხარ ხოლმე მზის ჩასვლის სანახავად?

ვუპასუხე, რომ მიყვარს, თუმცა არც ისე ხშირად ვუყურებდი მათ იდილიას. მას გაეღიმა და მითხრა, რომ არც ერთი საღამო არ

ახსოვს მათ გარეშე, რომ ეს ყველაზე დიდი სას-წაულია, რომელსაც ყველა ხედავს, მაგრამ ერთეულები ამჩნევენ. გავოცდი, თითქოს მასში ჩემი ნაწილი დავინახე. იმ დღის მერე დავმეგობრდით და ერთი მთლიანობა გავხდით, როგორც ამაყი ზღვა და კეკლუცი მზე. ჩვენი შეხვედრის ადგილი სოხუმის ზღვის სანაპირო იყო. ყველაზე ლამაზი დღეები გავატარეთ ერთად. მზის ჩასვლასაც ერთად ვუყურებდით. შემდეგ იწყებოდა აფხაზურის გაკვეთილები. ესმა აფხაზი იყო... ღმერთმა მისი თავი საჩუქრად გამომიგზავნა. მისგან ბევრი რამ ვისწავლე. ესმასგან გავიგე ისიც, რომ ზღვა ზამთარში უფრო მშვენიერია, ვიდრე ზაფხულში. გამიკვირდა, ეს როგორ-მეთქი, მან მიპასუხა: – აბა, დაფიქრდი, ზაფხულში ზღვა ყველას უყვარს, სიამოვნებას გვანიჭებს და ვერთობით მისით. აი, ზამთარში კი ყველასგან მიტოვებული და იმედგაცრუებული მწუხარებით მისაკდება ხოლმე ნაპირს. შენ რა გგონია, მას არა აქვს გული? მასაც აქვს, თან ძალიან დიდი. სწორედ ის გული, სადაც კაშკაშა მზე სიყვარულით ჩაესვენება ხოლმე.

ვუყურებდი ესმას და ვხვდებოდი, რომ ის გრძნობდა იმას, რასაც ბევრი ჩვენთაგანი ვერ ახერხებდა. ზამთარში უფრო მიყვარს ზღვა, მაშინ ვხედავ მის რეალურ სახეს, ნალველსა თუ სიხარულს. ამიტომ მგონია, რომ მარტო მე ვიცნობ ზღვას, ახლა შენც გაიცნობო, – სჯეროდა ესმას. ხან მე შემომხედავდა, ხანაც – ზღვას. შენ ხომ გჯერა მზისა და ზღვის ერთობისო, ჩამეკითხებოდა და მე თანხმობის ნიშნად თავს ვუქნევდი. გინდა ჩვენც მათ დავემსგავსოთ – მკითხა ერთხელ და მე თანხმობა მივეცი. ამ წუთიდან მე ვარ ზღვა, – თვალეზგაბრწყინებულმა შემომცინა, მართლაც ზღვას უგავდა თვალეზი, შენ კი – მზე. ალბათ ჩემმა წითურმა თმებმა აიძულა ასე ეფიქრა.

მალე სოხუმში ომმა შემოაღო. იმ დღის შემდეგ ჩვენ ერთმანეთი არ გვინახავს. მას შემდეგ ბევრი რამ გამოვიარე, ომმა ძალიან გვატყინა, ნახევარი სიცოცხლე დაგვაკარგინა, ჩემთვის ეს, „სიცოცხლე“ აფხაზეთში დარჩენილი ჩემი ესმა იყო, ჩემი, „ზღვა“.

მას შემდეგ ბევრმა უხალისო წლებმა ჩაიარა. ახლა მხოლოდ

სიზმარში თუ ვნახულობდი იმ სასნაულს, რომელიც წლების წინ ჩემს მინა-წყალზე აღმოვაჩინე. მე ესმა დავკარგე.

წლები გავიდა, თუმცა დრომ ვერ მომიშუშა მისი დაკარგვით გამონვეული ქრილობები. მე არ ვიყავი, „მზე“, „ზღვის“ გარეშე.

და როცა დიდი ხნის წვალების შემდეგ, ჩემს კუთხეში – აფხაზეთში აღმოვჩნდი... თავი ვერ შევიკავე, ცრემლებმა დამისერა სახე... არ ვიცი ეს ბედნიერების ცრემლი იყო თუ იმ ტკივილისა და განშორების, რომელიც ომმა დაგვიტოვა წლების წინ. ირგვლივ ავისმომასწავლებელი სინყნარე იყო... ეს აღარ იყო ის ბედნიერი და ხმაურიანი სოხუმი, როგორც წლების წინ. მას თითქოს უბედურების მანტია შემოესხა და ვერავინ ბედავდა მის გახდას. სიხარული და ტკივილი ერთდროულად დაიბადა ჩემში. გახარებული ვიყავი იმით, რომ ისევ ჩემს მინაზე მედგა ფეხი, მაგრამ მტკიოდა მისი გაუცხოება. ცოტა ხანში ფიქრებისგან გავთავისუფლდი და ჩემი გეგმის განსახორციელებლად წავედი. მე, „ზღვა“ უნდა მეპოვა... ვის აღარ ვკითხე, სად აღარ მივედი, მაგრამ ესმას კვალს ვერ მივაგენი. ამასობაში მოსალამოვდა და დათრგუნული მივედი სანაპიროსთან, რათა მზისა და ზღვის მეგობრობის საკრალური სცენა მენახა. მომეჩვენა, რომ აღარც ისინი ჰგავდნენ მეგობრებს და მზე ჩავიდა მხოლოდ იმიტომ, რომ უნდა ჩასულიყო. როდესაც უკან ვბრუნდებოდი, ერთმა აზრმა გამიელვა თავში. იქვე მდგარ დანგრეული შენობასთან მივედი და კედელზე დიდი ასოებით წავანერე, „მე ვეძებ ზღვას“. არ ვიცი, რისი იმედი მქონდა...

თბილისში მიმავალი კვლავ ესმაზე ვფიქრობდი.

ჩამოსვლისთანავე ერთი ნაცნობი ვნახე, რომელმაც მითხრა, რომ ვილაც გოგონა მეძებდა, მხოლოდ სახელი ვერ გაიხსენა. მერე მისი აღწერა ვთხოვე, გავოგნდი, ძალიან ჰგავდა ესმას. მერე ეს აზრი თავიდან ამოვიგდე, შეუძლებელი იყო, ის აქ ჩამოსულიყო, შეუძლებელი...

ისევ ჩავჯექი ტრანსპორტში. არც კი გამიგია სახლს როგორ ვუახლოვდებოდი. შემთხვევით ფანჯარაში გავიხედე და საკუთარ თვალებს არ დავუჯერე. გონზე მოსასვლელად ხელზე ვიჩქმიტე,

მერე ჩემ გვერდით მჯდომს ვკითხე:

– უკაცრავად, კედელზე, აი, აი იმ წარწერას თქვენც ხედავთ?

– რას? – გაუკვირდა მას.,

– „მე ვეძებ მზეს“

– მგზავრი გაოცებულ მზერას არ მაშორებდა. მას არაფერი დაუნახავს, მაგრამ ამას მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა, რადგან ახლა ჩემთვის მხოლოდ ის წარწერა არსებობდა ქვეყნიერებაზე, „მე ვეძებ მზეს“!

ვიდრე თოთხმეტის გავხდები

ცირა ჯობავა

საოცრად მშვიდი ღამეა. ცა ვარსკვლავებით მოჭედილა, მთვარე კეკლუცი პატარძალივით პირდაპირ ფანჯარას მოადგა და თითქოს ჩემს სულში შეიჭყიტა.

უკვე შუაღამეა, არ მეძინება...

რალაც უხილავი ძალა არ მაძინებს, ფიქრებს მინუნავს, სულს მიფორიაქებს...

ან კი რა დამაძინებს? ზეგ ჩემი დაბადების დღეა, თოთხმეტის გავხდები. ხვალ ზუგდიდს მივდივარ. დედის პასპორტში ჩანერილს მხოლოდ ხვალ შემიძლია მდინარე ენგურზე გადასვლა, როგორც კი თოთხმეტის გავხდები, ეს გადასვლა შემეზღუდება. ხვალ კიდევე ერთხელ შევიგრძნობ თავისუფლების გემოს, მშობლიური ენის სიტკბოს, კიდევე ერთხელ გავლადები, გავთამამდები, თავანუელი ამაყად დავივლი ზუგდიდის ქუჩებს და მოვიკლავ წყურვილს დედის ძუძუსავით ტკბილი და თბილი, ეგზომ მონატრებული მშობლიური ენის... ამ ყველაფრის მოლოდინი, ამდენი განცდა ძაფზე აცმული ლამაზი მძივებივით რკალად შემოევლო ჩიტის მართვესავით აფართხალეზულ ჩემს გულს და ძილის ნება არ მომცა.

მანც თავს ძალას ვატან, მინდა დავიძინო.

ასამდე ვითვლი, მაგრამ არც ეს მშველის.

აღბათ გამთენიისას ჩამეძინება.

ვაითუ, დილით ვერ გავიღვიძო და დედამ დამტოვოს.

რიჟრაჟზე ძილ-ზურანში ჩამესმის მისი თბილი ხმა:

– ცირა, ადექი, დაგვაგვიანდება, ვინ იცის, საზღვართან რამხელა რიგი იქნება და უკან მობრუნებას ვერ მოვასწრებთ.

და აი, ვდგავართ რომელიღაც შორეული ქალაქიდან ჩამოსული რუსი ჯარისკაცის წინაშე, მდინარე ენგურთან, იქ, სადაც ინყება ზღვარი მონობასა და თავისუფლებას შორის. ვდგავართ გულის ფანცქალით, შარი რომ არ მოგვდონ, საბუთები არ დაგვინუნონ და

უკან არ დაგვაბრუნონ.

– ნეტა ამ დილით ხასიათზე თუ არიან? – კითხულობს რიგ-ში დგომით უზომოდ დაღლილი ერთი გალეელი. მეორე თავისთვის ჩუმად ბურტყუნებს რუსების აუგს. იქვე მდგომი ქალი კი თვალებით ანიშნებს, არიქა, არ მიხვდეს რასაც ამბობ, თორემ საერთოდ არ გაგვიშვებენო.

ერთმა მოხუცმა გაბედა, ამდენი ლოდინით დაღლილმა და არაქათგამოცლილმა რკინის მძიმე კარი შეაღო, რომელზეც საცო-დავად იყო მიყრდნობილი.

– გამიშვი, შვილო, უკვე აღარ შემიძლია ფეხზე დგომა.

სისხლის გამყინავი ხმა მოისმა:

– Стой, вообще не пушу!

– Стойте там тихо, какие вы некультурные люди, не шумите!..

ამ სიტყვებით უცხო ქვეყნის ჯარისკაცმა კარი მძიმედ ჩარაზა და არხეინად დაიწყო სიარული წინ და უკან, ვითომც აქ არაფერო.

ამასობაში ერთი ხანდაზმული ქალი იქვე ქვაზე ჩამოჯდა, მეორემ სიცივისგან მოკრუნჩხული ხელ-ფეხის ზელა დაიწყო, მესამემ – წამალი უწყლოდ გადაყლაპა...

გაუსაძლისი გახდა ლოდინი...

გალახული ძალღვივით ვდგავარ ერთ ადგილზე, გულზე ენით აუ-წერელი ტკივილი მანვება, ჩემთვის გულში ვიმეორებ:, „გარეული მოვიდა, შინაური გააგდო“,

დედამ შემომხედა, მიხვდა ჩემს გასაჭირს და მიჩურჩულა, ქართული არ წამოგცდეს, თორემ შავ დღეს დაგვაყრიანო. თვალებით ვანიშნე, რომ არაფრის შიში არ ჰქონოდა:

„არა, დედი, ამას როგორ ვიზამ, მე ხომ გულში ვსაუბრობ, ამის უფლება მაინც ხომ მაქვს, მე ხომ უკვე დიდი ხანია ყველა ქართული სიტყვა ერთად შევკრიბე, ერთ დიდ სკივრში მოწინებით ჩავანყვე და შიგ გულში ღრმად მოვათავსე. იქიდან გამოსვლის საშუალებას უადგილოდ არ მივცემ, რომ შეურაცხყოფა და ფეხქვეშ გათელვა არ იწვნიოს, სათუთად გავუფრთხილდები.“

ბედად რუს ჯარისკაცს მობეზრდა ჩვენი წვალეა, ნელი ნაბი-

ჯვით წამოვიდა, რკინის მძიმე კარი გაგვიღო და შემოგვიბღვირა – არ გაბედოთ, არ იხმაუროთ, თორემ ახლა თუ გავცეცხლდი, თქვენს თავს დააბრალებო...

ხმის ამოღებას ვინ გაბედავდა და ჩვენც ენაგადაყლაპულებივით მივანოდეთ საბუთები.

საზღვარზე გადასვლა გვეღირსა. თითქოს ცოტათი გამომიკეთდა გუნება, თითქოს კისერზე გამობმული თოკი ამხსნეს, თითქოს მხრებშიც გავიმართე, თვალი გავაპარე მდინარისკენ.

შე საცოდავო ენგურო, როგორ მისავათებულხარ, ნაცემსა და ნანამებს ჰგავხარ... სადაა შენი ზარიანი შხული?! შენს თავზე გადმომდგარ უცხოებს თითქოს შენთვისაც ნაუჭერიათ ყელში თოკი, აქაოდა, იხმაურებ და იქვე მიგახრჩობთ. აქ, ამ არემარეში აბობოქრებისა და აღზევების უფლება მარტო ჩვენ გვაქვსო...

მიგიხვდი, ჩემო ენგურო, რა შიშითაც ხარ შეპყრობილი! მანამდე მეგონა, რომ მძულდი, საუკუნეების მანძილზე ძმადშეფიცული ქართველებისა და აფხაზების დაშორების მიზეზად გთვლიდი, ახლა კი ერთიორად მეცოდები, ჩემო ენგურო, ისტორიამ ერთობ მძიმე ტვირთის ზიდვა გარგუნა ბედად და უამრავი გალელის, გაგრელის, სოხუმელის, გუდაუთელის თუ ოჩამჩირელის საცოდაობის მოწმე გაგხადა, ალბათ ამიტომაც ხარ ახლა ასე მილეული...“ მრავალ დროების მოწამე ხარ, მაგრამ ხარ უტყვი“, – თითქოს შენზეც უთქვამს პოეტს. შენ ხომ ყოველდღე უყურებ ჩვენს მძიმე, გაუსაძლის ყოფას. თუ როგორი დაბეჩავებულნი, წელში მოხრილნი, არაქათგამოცდილნი, უზომოდ მძიმე ტვირთაკიდებულნი მიდიან და მოდიან, მირბიან და მორბიან შენს თავზე გადებულ ტალახიან, ორმოებიან ხიდზე შიშისაგან გულგახეთქილი ქართველები, 7 საათი არ გახდეს, როგორმე საზღვარზე გადასვლა მოვასწროთო.

შენ ხომ თითოეული ჩვენგანის სატიკივართ ხარ ასე მძიმედ ავაღ!

რალაც საშინელი ბოღმა ისევ მანვება გულზე ბურთივით, ვაგრძელებ გზას და ჩავყურებ მდინარე ენგურს.. იმ ადგილზე კი, სადაც შედარებით უფრო ღრმაა წყალი, უამრავ თევზს ვამჩნევ და მშურს

მათი, რა თავისუფლად, ლაღად და ამაყად დაცურავენ ეს უმწეო და პატარა არსებები.. ამ ფიქრებში გართულმა შევამჩნიე, რომ ერთი პატარა, მოოქროსფერო თევზი მსწრაფლ ამოხტა წყლიდან, კამარა შეკრა, შეიფართხალა, ისევ ჩახტა წყალში და მიჰყვა ლაღად ღინებას. დედა მაჩქარებს...

– ცირა, გადმოდგი ფეხი, დღეს თუ ვერ მოვასწარით უკან მობრუნება, ხვალ უკვე იმ შავბნელი ნაბაკევის თუ ფიჩორის გზებით, ტალახსა და წყალში, ხოხვით მოგვიხდება გადმოსვლა...

ჩვენ უკვე ზუგდილში ვართ. აქ თავისუფლების სიომ გამომაფხიზლა და სიცოცხლის ხალისი დამიბრუნა, ქართულად საუბარს არავის მიშლის, გულიდან დარდს ერთიანად ვიყრი, დიდი ხნის ოცნებას ვისრულებ, პირზე მომდგარ უამრავ ქართულ სიტყვას ერთბაშად ვუღებ კარს და აი, გადმოფრინდნენ ლამაზ-ლამაზი სიტყვები, ფრთახატულა ფრაზები. უბრალო რაღაცაზე ათას კითხვას ვუსვამ გამყიდველებს, იმდენს ვესაუბრები ქართულად, რომ გაცეზებულები შემყურებენ. თითქოს გული ვიჯერე, თითქოს ერთიანად ამოვაცირავე და დავცალე აფხაზეთიდან დიდი სასოებით წამოღებული ფერად-ფერადი ქართული სიტყვებით სავსე გუდა, თითქოს კიდევ ერთხელ მოვუხადე ხარკი მშობლიურ ენას, ვაგრძობინე, რომ მიუხედავად ამდენი ჭირ-ვარამისა, არც ერთი სიტყვა არ დამვიწყებია, კიდევ უფრო შემყვარებია, შემსისხლხორცებია, შემითვისებია მაგალობელი ფრინველივით მოლულუნე ენა ქართული. უკან თავდაჯერებული, დამშვიდებული ვბრუნდები. ადამიანივით, რომელმაც გამოცდა ფრიალზე ჩააბარა და თავისუფლად ამოისუნთქა. მივხვდი, რომ აკრძალულ ხილს უფრო ტკბილი გემო ჰქონია.

* * *

რუხისკენ მიმავალ მიკროავტობუსში ახალი დიალოგი იმართება.

– მალე თუ წავალთ აქედან?

– ვაი, რომ 7-ზე საზღვარი იკეტება.

– არა ჯერ კიდევ დრო გვაქვს...

– მარტო აფხაზები რომ იდგნენ საზღვარზე, არ იყო ამდენი პრობლემა.

– ცოტა დაუჩქარე, მძღოლო, თორემ უკან მოგვიხდება დაბრუნება.

– ვაიმე, ვერ მოვბრუნდები, ავადმყოფი დავტოვე მარტო.

– მე კი ბავშვები -მეზობლის ამარა.

გაბრაზებული მძღოლის უკმაყოფილო შეპასუხება: „გადაიხადეთ თითო ლარით მეტი და წაგიყვანთ, აბა რა ვქნა, ცარიელი ხომ ვერ წავალ?“

მძღოლს სულ არ ადარდებს ჩვენი გასაჭირი, მოვასწრებთ თუ არა საზღვარზე გადასვლას, იგი იმას ითვლის, თუ რამდენი სვლა გააკეთა და რამდენი მოგება ნახა. როგორც იქნა შევეთანხმდით და მიკროავტობუსი დაიძრა. დგას ორთავალა და ელოდება მგზავრებს, აქაც წინასწარ ფულის აკრეფა, აქაოდა, შეიძლება მერე ვინმემ არ გადაიხადოს, ისე ჩამოხტესო. ღმერთო, შენ დამიფარე...ორთავალაზე ავედით. ცოტაზე მეტი ტვირთი მოგვიგროვდა, ხოლო წიგნი, რომელიც დიდი სასოებით ვიყიდე, ჩანთის კი არა, ტანსაცმლის ქვეშ დამალული, გულზე მისვენებული, დიდი მონინებით ჩამაქვს აფხაზეთში.

ენგურის ხიდზე ორთავალა ისე მიჯანჯლარებს, ვშიშობ გულმუცელი არ გამიერთიანოს.

საზღვარს მივადექით.

ერთი კი გავიხედე იმ ადგილისკენ, სადაც მდინარე ენგური ნელი ბუტბუტით ქვებზე ძლივს გადადის და ნაცემი ძალლივით მიიკლაკნება, გამაგრება და ძალების მოკრება ვუსურვე და გადავუჩურჩულე: „გამაგრდი, ენგურო, შენი კიდევები კვლავ გაივსება წყლით, კვლავ

დაგიბრუნდება სიცოცხლის ხალისი“.

გამშვებ პუნქტთან მდგარი აფხაზი დედის მიერ განვდილ საბუთს არ ამონმებს, თვალებით გვანიშნებს, იჩქარეთ, თორემ რუსი არ შეგიშვებთო. მივრბივართ, რალაც წუთები აკლია შვიდს. ვასწრებთ საზღვარზე გადასვლას და უკვე იქა ვართ, სადაც ჩემი მშობლიური სახლია, მშობლიური სკოლა, სადაც თავისუფლების მეტი ყველაფერია, სხვანაირად მოლივლივე ზღვა, სხვაგვარად მანათობელი მზე, სხვა დარი... ერთი სიტყვით, მიწიერი სამოთხეა.

ვფიქრობ და ვერ გამირკვევია, რა ჰქვია ასეთ ყოფას, როცა შენს ქვეყანაში დროის ათვლა ვილაც გადამთიელის „კაპრიზით“ინყება, როცა შენს მშობლიურ კუთხეში უცხოთავით ხარ, ფრთა ვერ გაგიშლია და რატომლაც იმ აფხაზი მესაზღვრის სახე მიდგება თვალწინ, რომელმაც გაგვაფრთხილა, იჩქარეთ, თორემ რუსი არ შეგიშვებთო. ძალიან მომინდა მისთვის მეთქვა, ჩვენ ერთად უნდა ვიჩქაროთ-მეთქი და კიდევ ერთხელ ჩავხედე ხიდის ქვეშ გართხმულ მშობლიურ ენგურს.

სოჯალის მთა

ეკა ჭელიძე

ეს ამბავი დედამ მიაშობო. მე მას ვერ შევესწრებოდი, რადგან ოცი წლის ახლახან გავხდი. იდგა აპრილი 1993 წლისა...

ტყვარჩელში ცხელი ზაფხული არასოდეს იცოდა, ჰაერი სინოტივით იყო გაჯერებული და სუნთქვისას ფილტვები მარტო ჟანგბადით კი არა, საოცარი ენერგიით, სიცოცხლის წყურვილით გვესებოდა ხოლმე. მდინარე ლალიძგიდან მონაბერი ანცი სიო მოუსვენრად დაქროდა და მოსვენებას არ აძლევდა საუკუნოვან ხეებს. დილით გაღვიძებულს ჩვევად მქონდა, პირველად ჩემი სარკმლის წინ ჩამოშვებულ ტირიფის ტოტებს მივსალმებოდი და მერე ჭალარა, გულზვიად ხოჯალის მთას. საათობით შემეძლო მისთვის მეცქირა, თითქოს მის მზერას ვგრძნობდი, მისი სალამი მესმოდა – აფხაზური, დინჯი, მოზომილი. ქარში, თოვლში და წვიმაში იგი უდრეკი და ამაყი იყო. მთა იყო და ეს შეეძლო.

ჩვენ მეზობლად აფხაზების ოჯახი ცხოვრობდა. ოთხი ვაჟი ჰყავდათ, ნაბოლარა ჩემი ასაკისა იყო, განსაკუთრებული გარეგნობა ჰქონდა, ტალღოვანი თმა, რომელსაც სვანური ქუდის ქვეშ მალავდა, ცისფერი თვალები და სქელი წარბების ასეთი უჩვეულო შეხამება არასოდეს მენახა. ჯან-ლონით სავსე ბესლანი ასაკისთვის შეუფერებელი სიდინჯითა და შრომისმოყვარეობით გამოირჩეოდა. რომ არა გრეგორიანული კალენდარი, იფიქრებდი თავად აფსრკილს დაუხსნია თავი კლდეებიდან საგმირო საქმების ჩასადენადო. უფროს ძმებს არ ჰგავდა, უთენია მიერეკებოდა თხებს მერვე შახტისკენ. ფერადოვან ხალიჩასავით გადაშლილ, ცვრიანი ბალახით მოქარგულ მდელოზე დააბინავებდა, მერე თეთრ ლოდზე ფეხმორთხმული, სფინქსივით გაქვავდებოდა და თვალებდაუხამხამებლად უმზერდა ხოლმე ხოჯალს, თითქოს მას ბაძავდა, მის ძალას უხმობდა, მისი საიდუმლოს ნაკითხვას ცდილობდა, საუკუნოვან ისტორიას რომ მოიცავდა და რუდუნებით მალავდა თავის ქვაბულებში, ხეობებსა

და ქარაფებში...

ბესლანმა სამუდამოდ დაიმკვიდრა ჩემს მეხსიერებაში, ღამის სიზმრებში და ამდენი წლის მერეც არ აპირებს წასვლას. სიმართლე გითხრათ, არც მე მინდა, რომ დამტოვოს, რადგან იმ წარსულში ვბრუნდები, რომელიც ძალიან მენატრება.

იდგა აპრილი 1993 წლისა...

ომმა შემოალაჯა ჩვენს მშვიდ ქალაქში, სადაც ქართველმაც და აფხაზმაც იცოდა, რომ სახლის შენების დროს ფანჯარა ერთმანეთისკენ უნდა გაეჭრათ. ერთხელ, გაგანია ომის დროს ბელსანის სახლს დაქირავებული ბოევიკები – კაზაკები მოადგნენ. სახლში დაბრუნებულ ბესლანს შემადრწუნებელი სურათი დახვდა – შეზარხოშებულ ბოევიკებს ტანკით ღობე მოერღვიათ, ცხოველ-ფრინველი გაენყვიტათ, სურსათ-სანოვარე გაეზიდათ, ოჯახის სარჩო – საბადებელი ზენრებში გამოეკრათ და ისე წაეღოთ. ოჯახის უფროსი, რომელმაც წინააღმდეგობა გაენია, ტყვიით გაეგმირათ, შეურაცხყოფილი დიასახლისის გოდება არემარეს აყრუებდა. როცა, ავხორცი ბოევიკები ხორხოციტ აყრუებდნენ იქაურობას. ბესლანის უფროსი ძმები დაესაჯათ და გაეკოჭათ, აქაოდა, ვერ დაგვიფასეთ ამავიო.

ბესლანს წამით მოეჩვენა, რომ ხოჯალმა გადმოხედა და უთხრა, „დროა“. სროლის ხმამ თითქოს გული შეუქანა, ფეხები დაება, მაგრამ ხოჯალს როცა გახედა, მიხვდა, რომ უკან დახევა არ შეიძლებოდა.

არც თხები გახსენებია, არც ქარისგან მომძვრალი სვანური ქუდი, არც წვეტიან ქვებზე სიარულით მიყენებული ტკივილი, „დროა“ – ეძახდა ხოჯალი... „დროა...“

და როცა კაზაკებითა და ნადარცვით სავსე ტანკმა ეზოს ღობეს ისევ გადაუარა და მტვრის კორიანტელი დააყენა, როცა ბესლანი უკვე ტანკის მოქცეულ კუდს ხედავდა, ეზოში ფეხი შედგა და ყველაფერი ერთბაშად დატრიალდა. ბესლანს სუნთქვა შეუკრა ნანახმა, თითქოს ვილაცამ მის სულს ხელი მოუჭირა და სიცოცხლის გამოწურვას ცდილობდა. ბიჭი მოულოდნელად მობრუნდა და ტანკს გაეკიდა, გაუსწორდა, გაუსწრო და წინ გადაუდგა. კაზაკებმა მოულოდნელო-

---

ბისგან სვლა შეაჩერეს, შემდეგ ხელით ანიშნეს, გაიწიეს. ბესლანი ადგილიდან არ იძვროდა. კაზაკები საჩვენებელ თითს საფეთქლებზე იდებდნენ და ერთმანეთს ანიშნებდნენ, გიჟიანო. ბიჭი კი იდგა იდგა გოროზად, ამაყად, „დროაო“ თითქოს ჩაესმოდა ხოჯალის ხმა.

– „уиди с дороги, отморозок!“ „Стрелаи его нахрен“ – გადანყვეტილება მიიღო ერთ-ერთმა კაზაკმა.

ბესლანი ვერც ამან შეაშინა, ქვას დანვდა და ესროლა, მერე კიდევ ესროლა, კიდევ და კიდევ... საპასუხოდ სიცილი, შემდგომ გინება და გასროლის ხმა გაისმა. დაჭრილი ბესლანი კვლავ ფეხზე წამოდგა, მაგრამ თვალთ დაუბნელდა, წაბარბაცდა, მაგრამ ხოჯალის მთას შეხედა და მუშტმოღერებულმა, კრიჭაშეკრულმა თავი შეიკავა, რომ არ წაქცეულიყო. კიდევ ერთხელ გაისმა გასროლის ხმა და ტანკი ბესლანისკენ დაიძრა...

ამ ამბავს დიდხანს ყვებოდნენ ტყვარჩელში. იმასაც ამბობდნენ ხოჯალის მთას შავი ღრუბელი არ მოცილებია ძაძასავით, ვიდრე ბესლანი მიწას მიაბარეს.

მარად ახალგაზრდა ბესლანი კი ერთხელ დედის სიზმრიდან მეც მენვია სიზმრად, დიდი ცისფერი თვალეები და სქელი შავი წარბები ჰქონდა. მართლაც, რა უცნაური შეხამებაა. ჰო, სვანური ქუდიც ეხურა, გამიღიმა და ხოჯალის მთისკენ გასწია.

ეს ამბავი დედამ მიაგმო. მე მას ვერ შევესწრებოდი, რადგან ახლახან, აპრილში შემისრულდა ოცი წელი...

მამა

ქრისტიანე პახომოვა

– ბიჭი აქ დარჩება. თქვენ ორნი წახვალთ – დაზეპირებული სიმკაცრით ამბობს ავტომატიანი კაცი. დედაჩემი ჩემს ძმას კოცნის, მე ხელს მკიდებს და მივდევით. წითელი „ბათინკები“ მაცვია (ჩემს ბავშვობას იმ ბათინკების სუნი ასდის), ლურჯი კომბინიზონი და კიკინები მიკეთია. ვტრიალდები და ჩემს ძმას ენას ვუყოფ. თითს მიქნევს და მილიმის. მე სამი წლის ვარ, ის ჩვიდმეტის. მერე მახსენდება, მთელი დილა კისერზე შემოსკუპებული მატარა. თითქოს სინდისი მქენჯნის და მეც ისე ვუღიმი, როგორც მას უყვარს. მთელი ძალით ვშლი პატარა პირს, თვალები რომ უფრო დამინვრილდეს და მარცხენა ლოყა ჩამეკუჭოს...

ხიდი ალაგ-ალაგ მოაჯირებმომტვრეულია. უხელებო კაცივით. ენგური არ ყვირის. მიუხედავად იმისა, რომ ადრიანი გაზაფხულია. გზადაგზა ავტომატიანი ბიჭები გვხვდებიან. ზოგი მიცინის. ზოგიც საერთოდ არ უყურებს არავის. ხიდის ბოლოსკენ ბეტონის გზა მთავრდება და რკინის ნაწილი იწყება. მიყვარს ეს ადგილი. რადგან ამომტვრეული ნაწილიდან ენგურს ბობოქარ ცხვირ-პირში ზემოდან ვუყურებ პირდაპირ. ცელქი ბავშვი ვარ, მზესაც თამამად ვუსწორებ მზერას და მერე ნახევარი დღე გონებააჭრელებული დავდივარ.

რკინის ხიდს იქეთ, რუსი ჯარისკაცები გვაჩერებენ და დედას საბუთებს თხოვენ. მერე კიდევ რაღაცებს ეკითხებიან. მე კი მარჯვენა მხარეს „მთის კიბეს“ ვუყურებ, მგონია რომ „ელდორადოში“ ამ კიბით გვერდიდან შეპარვია შესაძლებელი. ჯარისკაცი გვშვებს და მეც ფეხების ბაკუნით და კიკინების ქნევით მივყვები ხელჩაკიდებულ დედას. როცა ამ გზაზე ვსუნთქავ, ასე მგონია ჰაერთან ერთად წყლის წვეთები მეპარებიან ცხვირში. ძალიან ლამაზია აქაურობა. დედისთვის საშიში. გზაზე რამდენი ფორმიანიც გვხვდება ყველა გვაჩერებს და საბუთებს ამოწმებს. მერე რაღაც მოედანზე გავდივართ. მარცხნივ საგუმბაგოებია, საგუმბაგოებს უკან ისეთი სინათლეა,

---

რომ სულ მგონია, სწორედ მათ უკანაა ზღვა. მარცხნივ მთა და ბევრი სამხედრო მანქანა. ჩვენ მოედნის შუაში დიდ ბეტონებთან ვდგებით და ველოდებით, როდის გამოჩნდება ბეტონებს იქეთ გზიდან ყვითელი ავტობუსი, რომელსაც ბუს თვალეპივით ორი დიდი ვინტილიატორი აზის ცხვირზე.

ბეტონის კედელთან ბევრი უცდის ყვითელი ავტობუსის სუნს და ხმაურს. გვერდით შავებში შემოსილი ქალი დგას. ის და დედა ლაპარაკს იწყებენ. მისი ქმარიც სოხუმში დარჩენილა მამაჩემივით და სახლს დარაჯობს. ერთადერთი, ცხრამეტი წლის ბიჭი კი ომში დაელუპა. დედა ეკითხება, ენატრება თუ არა აფხაზეთი. ის ამბობს, რომ არა. ამბობს, რომ როცა ლამაზ ქალს აუპატიურებენ, მას თავისი სხეული ზიზღდება. დიდხანს არიდებს თვალს. ცდილობს არ შეეხოს. და თუკი შეეხება გველივით ცივ და ამაზრზენ შეგრძნებებს ტოვებენ თითები კანზე. ცდილობს აღარ იყოს ლამაზი, რადგან სწორედ მისი სილამაზე იყო მიზეზი... ამბობს, რომ თვითონაც ასეა და ახლაც ცდილობს იშვიათად გაიხედოს „იქეთ“.

დედა ჩუმდება და თავს ხრის. ქალს ცრემლები მოსდის და მალევე იმშრალებს თავსაფრის კუთხით. მე მწყინდება და მოუსვენრობისგან წყურვილი მახრჩობს. კაბაზე ვექაჩები დედას, რომელიც შეწუხებულია ჩემი ანცობით.

– აღარ მაქვს, სულ დალიე. დაიცადე იქნებ მამაშენს ჰქონდეს.

მე ვბრაზდები და ზურგით ვეხეთქები ბეტონის კედელს. ჩვენთან ჯარისკაცი მოდის და დედას „ოღროჩოღრო“ (ასე ვეძახდი დამტვრეული ქართულით მოლაპარაკე ადამიანებს, რომლებიც ჩვენს სახლში ხშირად მოდიოდნენ) ქართულით ეკითხება ჩემი ახმაურების მიზეზს. დედას შიშით თვალები უფართოვდება, მიზეზს ეუბნება და ბოდის უხდის. ჯარისკაცი მიდის და დედაჩემი საყვედურნარევი და ცრემლიანი თვალეპივით მიხუტებს. ჯარისკაცი მალევე ბრუნდება და ბოთლით წყალი მოაქვს, დედა წუხდება და ეუბნება, რომ მოვითმენ. მე წყალს ვართმევ და ვცლი. მადლიერების ნიშნად კი ისე ვუცინი, როგორც ჩემს ძმას. ჯარისკაცსაც ეცინება და ხელში ავყავარ. ჩემზე ლამაზი ღიმილი და სიცილი აქვს, ლოყებიც ორივე ჩემზე

მეტად ერუტება და თვალეები. თვალეები ალბათ ზღვას ჰგავს, ცას რომ უერთდება და მე რომ არ მინახავს...

– დედააა – ვყვირი განწირულ-სასონარკვეთილი ხმით. ასე ის გათამამებული ბავშვები ბლავიან, სასურველ სათამაშოს რომ არ ყიდულობენ – არ შეიძლება სახლში ნავიყვანოთ? ნავიყვანოთ რააა...

– ვთხოვ დედას და ჯარისკაცს თვალეებს არ ვაშორებ. ამდენი აღარ ესმის ეტყობა ჩემს ცისტვალას და სიცილით ითხოვს გადაუთარგმნონ რას ვამბობ. მერე უფრო გულიანად იცინის და მაღლა მისვრის.

– ასტამურ! ასტამურ სუკინ სინ! – საგუშაგოდან ვილაც გამოდის და ჩემს ცისტვალას ეძახის. ის სწრაფად მსვამს ძირს. აღარ იცინის. უბრალოდ მილიმის, ცხვირზე თითს მაჭერს, სწრაფად ტრიალდება და ჩქარი ნაბიჯით მიდის. მე ისევ გულმოსული ვეხეთქები კედელს ზურგით და დედას ვეკითხები:

– დედა, ამ ბიჭს ასტამურ-სუკინ სინ ჰქვია?

– არა. – მპასუხობს დედა – მხოლოდ ასტამური.

ჯერ ხმა და სუნი, მერე კი სილუეტიც ჩნდება ბუსთვალეებიანი ავტობუსის. მოშორებით ჩერდება და იქედან ბუზებივით ბუილით გადმოდიან მგზავრები. შუადღეა. ადრიანი გაზაფხულისთვის უჩვეულო სიცხით. მე თითის წვერებზე ვდგები და ვდილობ დავინახო მამა. ისიც მოდის. ჯერ დედას ეხუტება და მერე მე მიკრავს გულში. ოთხი წლის ვარ. წითელი „ბათინკები“ და ლურჯი კომბინიზონი მაცვია. კიკინები მაქვს, სიცილისას თვალეები მეჭუტება და ლოყები მეკეცება. ჩახუტებული ვარ და სულ არ მახსოვს ასტამური...

ოთხი წლის ვარ და მამა ძალიან მიყვარს.

2003 წელია. ათი წლის ვარ. სამი წელია მენატრება. სამი წელია ღამის 13 წამიან კადრებში ვნახულობ ხოლმე. ბოლოს ჩემი დისშვილის დაბადებისას ჩამოვიდა. ერთი წლის წინ წერილების გამოგზავნაც შეწყვიტა. მენატრება...

დღეს მისი დაბადების დღეა. წვიმს. დედა „კვირის პალიტრას“ კითხულობს. ჩვენს სახლში გამოცემის მთელი არქივია. ჩიკი ტელევიზორს უყურებს. სკოლიდან ახალი მოსული ვარ. ჩაის ვსვამ. ფან-

---

ჯარაში ვიყურები. ამ ფანჯარას ვერ ვიტან. ერთხელ დედამჩემმა ძაღლს შემთხვევით ცხელი წყალი გადაასხა და ღამ-ღამობით მისი წკუმუტუნი მესმის. ეზოდან გავარდა და ბიძაჩემის სახლში გაიქცა. ტუზიკა ორი ოჯახის ძაღლია. მიყვარს როცა ჩუმად მომყვება გზაზე... მიყვარს როცა ხტება წყალში და მე ვუყურებ როგორ ცურავს... გაფანტული ვმოძრაობ ქუჩაში. უფრო სწორედ, დინჯად ვმოძრაობ და სხვა სამყარო დამაქვს. სიუჟეტებში ვცხოვრობ. გამოვიგონებ რაიმე სამყაროს და დღეების, კვირის ან თვის განმავლობაში ვცხოვრობ იქ. ერთი სული მაქვს, მარტო დავრჩე, რომ ჩემს არარეალურ და ჩემთვის გაცილებით რეალურ, კომფორტულ სიუჟეტში „გადავცხოვრდე“...

წვიმს. 24 თებერვალია. მენატრება.

– რა გატირებს გოგო? – მეკითხება ჩემი ძმა. მე ვერც ვხვდები და თურმე ვტირი. დედა გაზეთს თავს ანებებს. სათვალეებს იხსნის და კითხვას იმეორებს. უკვე ხმამაღლა ტირილზე გადავდივარ. ორივე დგება და ფერებას მინყებს. დედა კალთაში მისვამს. მე ვიკეცები ემბრიონივით და სახის დასიებამდე ვბლავი. მიზეზს ჯიუტად ვმაღავ.

ათი წლის ვარ და უკანასკნელად ვტირი მამის გამო.

ზუსტად შვიდი წლის მერე მარიამი იბადება და 24 თებერვალი ჩემთვის მთლიანად იცვლის ფერს. სახლის ყველა კარი ღიაა. ხვალ ხატვის გაკვეთილი მაქვს. ძალიან არ მიყვარს ხატვის გაკვეთილი. ვერ ვიტან კურპუსკულურ სიზუსტეს. ჩემთვის აბსტრაქციული „ხაზვა“ უფრო ნახატია, ვიდრე სწორი მოხაზულობის ნატურ-მორტები, პეიზაჟები... 13 წლის ასაკშიც მგონია, რომ შემოქმედება ისაა, რასაც შექმნის პროცესით სიმშვიდე მოაქვს და არა ის, რაც აუცილებლად უნდა მოაწონო სხვას. უფროსი ასაკის ადამიანებთან ვმეგობრობ ან საერთოდ მარტო ვარ. 13 წლის ასაკშიც სიუჟეტებში ვცხოვრობ. არც ერთი სიუჟეტი არაა ვარდისფერი და „იოლი“. ბევრს ვფიქრობ მომავალზე და ბევრ მწვერვალზე.

ხვალისთვის გაზაფხულის პეიზაჟი მაქვს დასახატი. ვეძებ სათლელს. ვერ ვპოულობ. ალბათ დავკარგე. ფანქრებს, სათლელებს

და კალამს ყოველდღე ვკარგავ. კალამს – იშვიათად. უფრო მგონია, რომ დავკარგე, სინამდვილეში კიკინაში მაქვს „გარჭობილი“ და ჩემი კლასელი ბიჭები მაჯავრებენ, არ მეუბნებიან, ჩემთან ერთად ეძებენ კალამს მერხებქვეშ.

გავდივარ ჩემი ძმის ოთახში და სამართებელს ვიღებ. სახლში ჩემი არც თუ ისე ახლო მეზობლის ბიჭი შემოდის. ვეუბნები რომ ჩემი ძმა სახლში არაა. ის მაგიდასთან ჯდება და ჩემს რვეულებს ათვალიერებს. მე ფანქრების თლას ვიწყებ და თვალს არ ვაშორებ სტუმარს. ქუჩაშიც კი ვერ ვიტან მის დანახვას. მეუბნება, რომ ვაკოცო. ისე როგორც სერიალებში კოცნიან ერთმანეთს. მე თვალები მიშტერდება. მერე ძალიან აუღელვებლად ვეუბნები, რომ სამართებელს ჩამოვუსვამ სახეზე და როცა ჰკითხავენ რა დაემართა, საინტერესო იქნება რას უპასუხებს. ის დგება და გადის. მე ხელები მიკანკალდება. მაკვირვებს ჩემი სითამამე და ვიწყებ ფიქრს, როგორ მომივიდა აზრად ამის თქმა?! არა, კარგია რომ მომივიდა... კიდევ ის გამიკვირდა, რატომ სჯერა, რომ არაფერს ვიტყვი. მე მხოლოდ მამა არ მყავს, „თავს მოაჭამენ“, მე 13-ის ვარ და ის 30-ის. სხვა არაფერი გამკვირვებია, ისედაც ვგრძნობდი. გზაზე, როცა სკოლიდან ვბრუნდებით, ყოველთვის უცნაურად გვიცინის და გველაპარაკება. მაგრამ ჩემს მეგობარს ალბათ მსგავსს არაფერს გაუბედავს. რადგან მამა ჰყავს.

დედას „წითელი ჯვრის“ წერილი მოსდის. არ ვიმჩნევ, მაგრამ გული გახეთქვამდე მიცემს. გამოდის მამას წერილების გზავნის უფლება ისევ მისცეს და იქნებ ჩამოვიდეს კიდევ. თან რევოლუციის მერე გამძაფრებული აქვთ ჩემებს „დაბრუნების“ იმედი. მე ზუსტად ვიცი, რომ არსად წამსვლელი არ ვარ. აქ დავრჩები. ჩემი სამშობლო ესაა. პირიქით, მეზიზღება იქაურობა, სადაც ჩემი გაყოფილი ოჯახის მეორე ნახევარია. სახლი, რომელსაც მამაჩემი დედაბოძად შეუდგა. სინამდვილეში კი...

– თალიკოს წერილია – მეუბნება დედა. თვალები დაწითლებული აქვს. რამდენიმე დღეში წერილს ვიპარავ. გაურკვეველი რუსული ტექსტია. რამდენიმე თვეში უკეთ ვსწავლობ რუსულს და ტექსტის

ნაწილს ვკითხულობ. მამაჩემი სახლში არ ცხოვრობს. არც ბინაში. სხვებს დაუთმო. არც ახალი ოჯახი ჰყავს. გალოთდა. მერე აფხაზმა მეგობარმა ჩამოაკითხა, თავისთან წაიყვანა და დალევას „გადააჩვია“.

ვცდილობ იშვიათად ვთქვა ჩემი გვარი და მეზიზღება ყველა, ვისაც ოდნავ სასმელის სუნი ასდის. წლები მიჯრით მიდიან. აფხაზეთი აღარ მეზიზღება. დაკარგული მიწა გაცილებით დიდი ტკივილია, ვიდრე ჩემი პირადი, მის გამო ორად გახლეჩილი ოჯახი. ვიდრე გაუპატიურებული ქალის ტკივილი.

ენგურის ხიდივით მოაჯირებმომტვრეული ქვეყნის ტკივილით მტკივა.

გაგარინის მოედანზე, „LAS VEGAS-თან“ მეგრულის მსგავსი კილოთი ემშვიდობებიან ქალები ერთმანეთს. სევდიანი ღიმილით ერთი ეუბნება მეორეს, აწი ოჩამჩირეში შევხვდებით ოჩამჩირეში, ჰა, ჰა და პირზე ხელს იფარებს.

აფხაზეთი ეს ტკივილია. იქაურ ქალებს მაშინვე იცნობ, დღემდე მოვარდისფრო იასამნისფერი ტუჩსაცხები უსვიათ. სხვანაირად პრანჭიები არიან, თმებში შავი ზღვის მარილი აქვთ შერჩენილი და სიცილისას ცდილობენ პირი მოკუმული ჰქონდეთ და რაც შეიძლება კეკლუცად იცინონ. იქედან ჩამოყოლილი ან მსგავსი ტანსაცმელი აცვიათ.

მათი ყურებისას სულ გაკოტრებული არისტოკრატია მახსენდება.

ჩემს დას ყოველ ღამე ესიზმრება სახლი, სანაპირო... მისთვის სოხუმი წართმეული სახლია, ჩემთვის - მხოლოდ დაკარგული ქალაქი. ბაბუა სამსახურის გამო რუსეთიდან ოჯახით გამოუშვეს აფხაზეთში. ისე შეუყვარდათ იქაურობა, დარჩნენ. დედა მამამ ზაფხულის არდადეგებზე გაიცნო. 21 წელი იცხოვრეს ერთად. ქორწინებიდან სოხუმის დაცემამდე.

მამა აფხაზ მეგობართან ცხოვრობს. რომელმაც ლოთობისგან და სიკვდილისგან იხსნა.

მამა აფხაზ მეგობართან ცხოვრობს.

21 წლის ასაკში ვფიქრობ, ყველაფერს აქვს ორი მხარე. იქნებ ის ერთადერთი მიზეზია, რაც გონებით, გულით, მუცლის, ზურგის ტვინის შეგრძნებებით მაკავშირებს „გალმა ნაპირთან“, იქნებ მამაჩემი გამოწვდილი ხელია?!

საზღვარი

ნათიკო ოყუჯავა

ერთი დღე, რომელიც თითქმის ყოველდღიურობაა ჩვენი ცხოვრებისა ენგურსგალმა საქართველოში. ჩვეულებისამებრ ირიჟრაჟა... მზემ ეს-ესაა თავი ამოყო და იზმორება. როგორც იტყვიან არეული ამინდია, ჩანს, წვიმას აპირებს. დედამ გამაღვიძა, მეზარება თბილ ლოგინთან განშორება. ცივმა ქარმა და მეგობრის ზარმა საბოლოოდ გამომაფხიზლა, „არ წავიდეთ?“ – ჩამესმის მისი ხმა. წავიდეთ, – არ ვაყოვნებ მეც. დედამ გზა მშვიდობისა მისურვა და გარეთ გავედი...

სიცვიისგან ხმას ველარ ვიღებთ, ქარს მივაპობთ და ნისლში ვიკარგებით... 5-6 კილომეტრი უნდა გავიაროთ, რომ „საზღვარი“ გადავლახოთ, უფრო სწორად გადავიპაროთ და რუსების სამხედრო, „ბაზას“ თავაუწველად გავშორდეთ...

ფეხი გამეყინა. ვიცი, მასაც სცივა... თითქოს ქარიც ჩვენ წინააღმდეგ ამხედრებულა, მდუმარედ ვიკვლევთ გზას. უკვე მეორე რუსულმა „ურალმა“ ჩაგვიარა. ორივე სავსე იყო დაჭერილებით, რომლებმაც „საზღვარზე“ გადაპარვა ვერ მოასწრეს, მათ შორის თოთო ბავშვიც შევნიშნე...

“საზღვარს“ მივუახლოვდით, სულიერის ხმა არ ისმოდა, მარტო ენგური არღვევდა ირგვლივ სიჩუმეს.

– გავრისკოთ? – ვკითხე მეგობარს და დამაჯერებლობისათვის თვალებში ჩავხედე.

– რომ დაგვიჭირონ?

– ნუ გეშინია, წამოსვლის წინ დედამ დამლოცა... უკან დასახევად უკვე გვიანია...

დალოცვის მაღლი ჭრის, მეთანხმება. თანაც არავინ ჩანს და დარწმუნებული ვართ, რომ გავვიმართლა.

ფეხზე გავიხადეთ, სიცვიისგან ლამის ავტირდით, ეს წამება იყო, მაგრამ მიზანი გვამხნევებს და მივაპობთ ენგურს. სულ ცოტაც და სამშვიდობოს ვართ, მაგრამ... რალაც ხმაურია, ერთმანეთს შევხე-

დეთ, დავიბენით, არ ვიცოდით რა გაგვეკეთებინა, ხმა თანდათან მკვეთრი და გასაგები გახდა – „სტოიტე!“ – ჟრუანტელმა დაგვიარა, არ ვიცი, სიცივისგან თუ შიშისაგან, ვიგრძენი, რომ გონს ვკარგავდი...

ის დღე ფეხშიშველებს, ღია ცის ქვეშ მოგვინია დარჩენა. თავი ბოროტი დამნაშავე მეგონა, ოთხი შეიარაღებული რუსი ჯარისკაცი გვდარაჯობდა და განძრევის უფლებასაც არ გვაძლევდნენ...

ქარი ავად სისინებდა, ცას წვიმის წვეთიც მონყდა, სიცივისგან და შეურაცხყოფისაგან გათანაგულებს ლურსმანივით გვსერავდა თითოეული წვეთი. არ ვიცი გვითანაგრძნობდა, თუ პირიქით...

აღბათ, დედა ნერვიულობს, ამდენი ხანი რომ არ დავურეკე...

მცივა. მიხდა ჩემი მეგობარი გავამხნევეო, მაგრამ არ გამომდის... მასაც სიცივისგან სახე გალურჯებია.

გალში ვართ, ბაზაში შეგვიყვანეს. ყოველთვის მაინტერესებდა აქაურობა. მგონი, ეს ოთახი მიწისქვეშაა, ფანჯრებიც კი არ აქვს და უფრო კარცერს მიაგავს. კუთხეში ერთი გრძელი სკამი დგას. ფორმიანებმა ჩვენი ვინაობა ჩაინერეს...

დილის ოთხი საათია. ოთახის თუ საკნის კარებთან ფორმიანი პირი მოდის და თავით გვანიშნებს, რომ გარეთ გამოვიდეთ. შემდგომ რალაც ქალაღებზე მოგვანერინეს ხელი და თავისუფლება გვიბოძეს.

სალამოს ექვსი საათი შესრულდა თუ არა, ბრძანებაც მიიღეს, „კამაზში“ ჩავსვენეს და იმ გზას გავუყევით, რომელიც ამ დილით სიმწრით, მაგრამ იმედით გამოვიარეთ. ახლა მხოლოდ დედაზე ვფიქრობდი და აი, ჩემი სახლიც...

მზეს ძინავს. მთვარესაც ღრუბელი შემოუხვევია საბნად. ისევ ცივი ქარი შემეხო... ამჯერად შიმშილისგან ღონემიხდილს აღარ შემეძლო გამოფხიზლება... ძილ-ბურანში მაინც ვფიქრობ, სახლში მივალ, გავთბები და კვლავ ვცდი ბედს. დედამ თურმე ძალიან ინერვიულა, მაგრამ ვიცი, რომ მაინც დამლოცავს...

რიბითის დღიურიდან

შოი ყანდორელაშვილი

მოთმინება ყველას ამოგვეწურა. უკვე ბინდდებოდა. არა მეტის მოცდა აღარ შეიძლებოდა. ეს მაიორმაც შეგვატყო სახეზე და მოიერიშე ათეულს პოზიციები დაგვაკავებინა. ისეთი წყნარი და ლამაზი საღამო იყო, რომ ალბათ ნებისმიერ ადამიანს დაამშვიდებდა და სასიყვარულო ფანტაზიებს გაუფურჩქნიდა გულში. თუ არ ვცდები სოფელ ქვეშის მისადგომობთან ვიყავით გამაგრებულნი. აქედან რუსების გათხრილი სანგრები ხელისგულივით მოჩანდა, სავარაუდოდ იქ ათეული იმყოფებოდა. თუ დაზვერვის ინფორმაცია მცდარი აღმოჩნდებოდა, უეჭველი იყო, მთელ ქვედანაყოფს სიკვდილი გველოდა. ტყვიამფრქვევი მოვიმარჯვე, გადავტენე, მხარზე მაგრად მივიბჯინე და ბრძანებას დაველოდე.

– ცეცხლიი!!! – იღრიალა ხრინნიანი ხმით მაიორმა და ჩვენც ნიშანი მოგვცა.

იარაღები ერთიანად ახმაურდა და მიწიდან ასხლეტილი ტყვიები ზუზუნით გაფრინდა შორეული ჰორიზონტისაკენ. მაიორმა ათეულს ცეცხლი ხელმარცხნივ გადაატანინა და ჩვენი ჯერიც დადგა. ერთად წამოვიშალეთ და გადავლა დავიწყეთ. მიუხედავად იმისა, რომ სანგრებში არავინ ჩანდა, ჩვენ მაინც ვისროდით და პერიოდულად ხელყუმბარებსაც ვაყოლებდით. ეს ყველაფერი ისე მარტივად, უგრძობლად და უემოციოდ ხდებოდა, მეგონა საბავშვო კომპიუტერულ თამაშს ვთამაშობდი. სანგრებთან მიახლოვებისას მოწინააღმდეგის ფორმიანი, შეიარაღებული და გრძელწვერიანი რამდენიმე ჯარისკაცი პოზიციებიდან ამოხტა და იქვე ძველი სახლის ნანგრევებისაკენ გაიქცა. ისინი მაშინვე იმსხვერპლა ტყვიების წვიმამ. სანგრები ერთიმეორის მიყოლებით იწმინდებოდა, ჩვენგან სამი კაცი დაიღუპა. დიახ... ჩემი თვალით დავინახე, თუ როგორ დაეცა მათი დაცხრილული, უსიცოცხლო სხეულები. ვუყურებდი და ისე აღვიქვამდი თითქოს ეს უკვე დიდი ხნის უკან დანერილი სცენარი იყო, რომლის შეცვლაც არავის

არ შეეძლო. სანგრები დავიკავეთ, მე ბოლოში მომიწია ჩასვლა. თავიდან ვერც კი შევამჩნიე, მოკუნტული იჯდა, თავი ხელებში ჩაერგო და შიშისაგან ცახცახებდა. ინსტიქტურად მცველი გავხსენი და სასხლეტი დაფუშვი. ის წამი საუკუნედ იქცა... მე მთელი სხეულით ვიგრძენი, თუ როგორ დაეჯახა ნემსა კაფსულას, მაგრამ გასროლა არ მოხდა. გაჩხაკუნების ხმის გაგონებისას, მან ხელები გაასავსავა, განწირული სახით ამოხედა და აქვითინდა. ჯერ ისევ პირტიტველი ბიჭი იყო, ჩემზე ასე... ორი-სამი წლით უმცროსი. თეთრი ფერმკრთალი სახე და ნაღველით დანისლული თვალები ჰქონდა, იერით კი აშკარად ეტყობოდა, რომ ჩრდილო-კავკასიელი უნდა ყოფილიყო.

– прошу не стреляй в меня... – მითხრა ტიპიური ჩეჩნური აქცენტით. – я... я... силой отступили... я... жертво грязный игры, у меня не било другого выхода...они угрожали мне смертью...прошу не стреляйте... умяляю...

მიხვდვი, რომ ისიც თავისი თანამებრძოლებივით ერთ-ერთი მარინონეტი იყო და რატომღაც მაშინ გამოვერკვიე სიტუაციიდან, მაშინ ვიგრძენი და გავაცნობიერე, რომ ისიც, მისი ქვეყნის იმპერიული ინტერესების გამო იყო გამოგდებული ფრონტის წინა ხაზზე, მაშინ გავაცნობიერე, რომ ეს ერთი უწყინარი კომპიუტერული თამაში კი არა, ომი იყო. ყველაზე ბოროტი თამაში, სადაც ჰუმანიზმი თვლემს ხოლმე და ადამიანი მხეცს ემსგავსება. მისი სიტყვები ჩვენებს არ გაუგიათ, რადგან ჯერ ისევ საკონტროლო გასროლებს ახორციელებდნენ. მაგრამ როგორც კი სროლის ხმა მიწყდა, მაიორმა მდგომარეობის მოხსენება გვიბრძანა. ყველა სანგარი სუფთა იყო. ბოლოს ჩემამდეც მოაწვდინა ხმა, თავის არიდების მიზნით მოხსენება დაფუგვიანე.

– ლალიშვილი, მოხსენებას ველოდები!..

– ბატონო მაიორო... მეშვიდე სანგარი სუფთაა! მონინაალმდევე განადგურებულია. – ენის ბორძიკით ფუპასუხე მე.

არ ვიცი იმ ბიჭს ქართული ესმოდა, თუ ჩემი ნათქვამის ინტონაციით მიხვდა, უცებ სახე გაუნათდა, ზემოთ ამოიწია და მადლიერებით სავსე თვალები მომაპყრო. იყო გადამწყვეტი ერთი წამი, როდესაც ვერაფერი გავიგე, მხოლოდ მისი ტყვიისაგან მოჩვარულ

სხეულს მოვკარი თვალი და დავინახე, როგორ ჩავარდა ისევ სანგარში, გასროლის გამაყრუებელი ხმა შემდეგ გავიგონე, აშკარა იყო ძალიან შორიდან ძლიერი სნაიპერული შაშხანიდან იყო ნასროლი. შიშისაგან მეც ჩავნექი სანგარში, მასთან მივხვდი... გატანჯული და განანამები ღიმი მორეოდა, ვხედავდი, თუ როგორ ჟონავდა მისი ჭუჭყისაგან გაპოხილი სამხედრო ფორმიდან თბილი სისხლი და მიწოდოდა დამეჯერებინდა, რომ ეს საშინელი სიზმარი იყო. მან თითქოს ბოლო ძალები მოიკრიბა ღრმად ჩაისუნთქა და სიკვდილს შეგუებულ სახით ლექსის კითხვა დაიწყო:

„Красная кровь на бежевом,
Тёмная на голубом...
Алая на белоснежном
Цвет этот всем знаком
Мчится потоком бещеным,
Время сшибая с ног
Кровь по несчастным
Долог тот путь, далёк
Солнце багровой бабочкой
Нависла над миром вновь
Месяц с луною парочком
Преподают любовь...
В чёрном тюльпане скрученном
Шар голубой плывёт
Нищее человечество...
Век золотой свой ждёт...“ –

დასასრულს ცას ახედა, ცნობისმოყვარე, თუმცა ამაო მზერით, შემდეგ მე შემომხედა და მძიმედ დახუჭა თვალები.

– ადეექ!... – ჩამესმა ხმა მოულოდნელად. საშინელი, ყრუ თავის ტკივილი და უძილობისაგან თვალების წვა ვიგრძენი. ჯერ ისევ იქ ვიყავი, სანგარში, მაღლა ავიხედე, ჩვენები გულიანად ხარხარებდნენ. მაიორი თავზე მადგა და ფეხზე ადგომას მაიძულებდა. – დააჩქარეთ!... ყველა იცვამს სპორტულ ფორმას და ემზადება გამამხნეველები

ვარჯიშისთვის... თვალები გავახილე და ამ კომმარულ სიზმარსაც ბოლო მოეღო, თუმცა ემოციებისაგან იმდენად ვიყავი დატვირთული სპორტული შარვალი უნებურად უკუღმა ჩავიცვი. – მალე ბატონებო მოწყობა გვიანდება. – სერჟანტი ოთახის კარს გვიღებს. ჩვენც ბრძანებას უსიტყვოდ ვასრულებთ არა იმიტომ, რომ უნაკლო ჯარისკაცები ვართ, უბრალოდ ამ დროს ხმის ამოღება არავის გვინდა, მე – განსაკუთრებით. ალბათ ყველა ჯარისკაცი აღიარებს, რომ დაუფიქრებლად განირავს საკუთარ სიცოცხლეს იმის სანაცვლოდ, 05:50 წუთზე არ დაიძახონ სპეციალურად დაყენებული შემზარავი ხმით – ადეექ! – მაგრამ სიცოცხლის გასანირად უკეთესი ადგილებიც არსებობს, ამიტომაც ყველა დგება, არა იმიტომ, რომ ბრძანებაა, არა, ეს საქმეს სჭირდება. მოწყობის ადგილზე ჩავდივართ. პასუხისმგებელი სერჟანტი ასეულს ერთ კოლოფში გვანყობს და თხუთმეტწუთიან გამამხნეველ ვარჯიშს გვიტარებს, რომ სირბილის დროს კუნთები არ დაგვეჭიმოს. ყინავს, ისე ცივა, როგორც იტყვიან ქვას გახეთქავს, თბილად გვაცვია, მაგრამ მაინც ყველას გვაძაგდაგებს სუსხისაგან. გზაზე გავდივართ და სირბილს ვინყებთ. ჯერ ისევ ღამეა, გზას რომ პირგაბადრული მთვარე არ გვინათებდეს, უკუნი სიბნელე იქნებოდა. მე მწყობრის ბოლოში ვდგავარ, აქ მიჩვენია, ისეთი გრძობა მეუფლება ხოლმე ამ ადგილას, თითქოს წარმოსახვით, მისტიკური ხასიათის მდინარეში ვცურავ, მე ხომ ყველაზე მაღალი ვარ ასეულში და აქედან ყველა კარგად ჩანს. მივრბივართ...

– ერთი!... ერთი!... ეერთ ოორ სამი!... – ითვლის სერჟანტი და ოფლისაგან დაცვარულ შუბლს მაჯით ინმინდავს. – მწყობრი გაასწორეთ, ბატონებო, არავინ ჩამორჩეს.

თავიდან არ ამომდის ის საშინელი სურათი, რაც სიზმარში ვნახე, თქვენთვის არ ვიცი რამდენად ადვილი გასაგებია, მაგრამ შეუძლებელია აქ თუნდაც ერთი დღე ისე გაატარო, რომ ერთხელაც არ იფიქრო, სულ უკანასკნელი გულში მაინც არ გაივლო, ფიქრი იმაზე, თუ რა მოხდება შემდეგში. რა ბედი ეწევა საერთოდ ამ ბედკრულ და განანამებ ქვეყანას. მჯერა, რომ ასეულის მწყობრში მდგარი ალბათ ოთხმოცდათხუთმეტი პროცენტი ჯარისკაცებისა, ყველაფერზე

ფიქრობს ამ მომენტში, გარდა სირბილისა. ზოგი შეყვარებულთანაა, ზოგი სახლში ეხმარება მშობლებს ან მეუღლის მშვიდი ღიმილი უდგას თვალწინ, ზოგიც იმაზე ფიქრობს, თუ სად მოილხინოს აქედან გასვლის შემდეგ და მწარე რეალობა დროებით მაინც დაივიწყოს. დარწმუნებული ვარ, არიან ბიჭები, რომლებიც დილის ექვს საათზე იმ ჯერ-ჯერობით მოუშუშებელ ჭრილობაზე დარდობენ, რომელსაც აფხაზეთი და ოსეთი ჰქვია. აი ასეთი, ქარიშხალისაგან მოტაცებული ნისლივით ფიქრები დაუბრის ასეულს სუსხისაგან მოყინულ თავში. ყველაზე მეტად იმაზე მწყდება გული, რომ მიუხედავად ამდენი შუღლისა, რომელიც დაზუსტებით არავინ იცის, თუ რატომ წარმოიშვა. ვერ ვხვდებით ვერც ჩვენ და ვერც ისინი, თუ რამდენი სიკეთის მოტანა შეგვიძლია ადამიანებს ერთმანეთისათვის...

ალბათ უცნაურია, მე - ერთი რიგითი ჯარისკაცი ასე გლობალურად რომ ვფიქრობ. მაგრამ სირბილის დროს, მაშინ, როცა სუნთქვა გიჭირს და ცივი ჰაერი ფილტვებში ჩაგდის, საოცრად გენატრება სითბო. მე ცხინვალში დავიბადე, დედა ოსი მყავს და მამა ქართველი. ჩემნაირი ადამიანი ბევრია... ჩემთვის შუღლი სულიერი და ფიზიკური დეგრადაციაა. ხშირად ვფიქრობ, თუ რატომ წამოვედი მაინც თავდაცვაში, მე ხომ მახვილი ვარ, საითაც მომიქნევენ, იქით უნდა გავჭრა. არ ვიცი... არ ვიცი... თუმცა ერთი რამ დანამდვილებით ვიცი, არც ერთ ქართველს არ უნდა ეს მახვილი ოსსა და აფხაზს მოუქნიოს.

პირველი წრე უკვე დავარტყით ბაზას, კიდევ ორი დარჩა და სირბილის შემდეგ ეს ფიქრის სავანეც დროებით გაქრება.

ერთი კვირის უკან ჩემი ძმაკაცის დაბადების დღეზე ცხარე კამათი მოგვიხდა ამ თემაზე, მისი ბიძაშვილის მეგობარი აღმოჩნდა განსაკუთრებით „მშვიდობისმოყვარე“. მე თავიდან ბევრი ვითმინე მეგონა გაჩუმდებოდა მაგრამ ბოლოს გულმა ველარ გამიძლო. ამბობდა აფხაზეთიც და ოსეთიც ჩვენიაო, ისინი ჩამოთრეულები არიანო, ჩვენ შევიფარეთ და ახლა მიწის წართმევა უნდათო. გესმით, ვერ ვიტან ასეთ ზერულე და გულისამრევე დამოკიდებულებას. ასეთები ხომ ვერ გრძნობენ იმ ადამიანების ტკივილს, რომლებმაც სახლ-კარი დატოვეს, ოჯახის წევრები დაკარგეს. ვინც ერთხელ მაინც ნახა ომი,

მათთან რომ მიხვიდეთ მოსაზრების მოსასმენად, ყველა ამღვრეული, გადაღლილი ხმით გეტყვით. – შვილო, ჩვენ მხოლოდ მშვიდობა გვინდაო. – ბევრი რამ მაქვს მოსაყოლი, თანაც ასეთი ემოციების ქვეშ ვარ და ალბათ ამიტომაც ვურევ ერთმანეთში სათქმელს. ერთხელ დალაი ლამას ბრძნული გამონათქვამები წამაკითხა დედაჩემმა. ერთი განსაკუთრებით დამამახსოვრდა: „პლანეტას არ სჭირდება დიდი რაოდენობის „წარმატებული ადამიანი“. მას უკიდურესად სჭირდება მშვიდობისმყოფელები, მკურნალები, რესტავრატორები, მეზღაპრეები და შეყვარებულები. მას სჭირდება ისეთი ადამიანები, რომელთა გვერდითაც ცხოვრება კარგია, პლანეტა ითხოვს მორალს და სიყვარულს, რომლებიც მას გააცოცხლებს და ჰუმანურს გახდის. ამ თვისებებს კი ძალიან ცოტა აქვს საერთო იმ წარმატებასთან, როგორსაც მას დღეს განსაზღვრავენ.“ რამდენი რამ მახსენდება ვერც კი წარმოიდგენთ. მშობლებისა და ნათესავებისგან ნაამბობი და თუნდაც ჩემს ბავშვობაში მომხდარი. წყეულ ოთხმოცდაათიანებზე გეუბნებით, იქნებ ამის გახსენება არც კი ღირს...

– ნაბიჯით!... – ყვირის სერჟანტი. უკვე მოვსულვართ, ფიქრებში გართულმა ვერც ვიგრძენი. ყაზარმაში შევდივართ. მე აბანოსკენ მივიჩქარი. არ მინდა, შესვლა მომასწრონ. შემდეგ მახსენდება, რომ ადგილი უკვე დაკავებული მაქვს და ნელი ნაბიჯით მიყვები კიბის საფეხურებს. ფიქრი დროებით მიწყდება. ვბანაობ, საცხოვრებელ ოთახში შევდივარ და ფორმას ვიცვამ. შემდეგ ჩუმიად შემოტანილ ფლეერს ვიღებ და ყურსასმენებით ენით მორიკონეს „ერთხელ ამერიკაში“-ის საუნდრეკს ვუსმენ. ეს მუსიკა სულიერად მწმენდს, მამშვიდებს და ფიქრის ახალ არხს მიჭრის გონებაში, რომელშიც აზრები ნაკადულივით მიედინება...

როგორც ყოველთვის მახსენდება ჩემი დამრიგებელი, რომელიც აფხაზეთიდან იყო და მეუბნებოდა, რომ იქაური ზღვის სურნელი ენატრებოდა, ამბობდა, იქ სადაც მდინარე კელასური უერთდება შავ ზღვას, ჩემი ბავშვობის მოგონებები ტრიალებსო. ამის თქმისას ცრემლებს ვერ მალავდა და ჩვენც ბავშვები სირცხვილისგან თვალს ვარიდებდით...

სიყვარულს უშენებია

მარიეტა ყოლბაია

1992-1993 წლებია... სისხლი, სიკვდილი, უიმედობა...

მე მაშინ საერთოდ არ ვიყავი მოვლენილი ამქვეყნად, ამაზე მონათხრობიდან და ტელევიზიიდან ვიცი, თუმცა მერე ამას საკუთარი თვალთ ნანახიც დაემატა... ჩემი ორი თვის დაიკო თურმე აკვნიდანვე აუტაციათ და იქიდან მოყოლებული, სად არ გვატარა ბედის ბორბალმა, ჯვარი თუ ზუგდიდი, საჩხერე თუ თბილისი. მე 1994 წელს დავბადებულვარ, დაბა ჯვარში. წლები გადიოდა, აფხაზეთში დაბრუნების იმედი თანდათან ქრებოდა და გამოსავალი უცბად გაჩნდა, საკუთარი თავისა და აფხაზების შესაძლო ჰუმანურობის იმედით დავუბრუნდით საკუთარ სახლ – კარს. წელი წელს ემატებოდა და მეც ვიზრდებოდი. გარშემო შიში და სასონარკვეთა ბოგინობდა, ჭორი და სიმართლე ერთმანეთში არეულიყო, ყოველ წუთს ცუდის მოლოდინში ვიყავით. ერთ სოფელში ვილაც ჩამოუხრჩვიათ, მეორეში – ყურები წაუჭრიათ, მესამეში – მოუკლავთ, უნამებიათ... ასე თამამად დადიოდა, დათარეშობდა ჭორი ჩვენი გულების გასახეთქად სოფელ – სოფელ, ქუჩა – ქუჩა, შუკა – შუკა. ჭორი თუ სიმართლე, სიმართლე თუ ჭორი. ჩვენთან თუ მოვლენ, რას გვიზამენ? მართლა გაგვიმეტებენ მოსაკლავად? სად და როგორ დავიმალოთ? 6 წლის ვიყავი, როცა მართლაც გამოჩნდნენ. ეზოში შემოაბიჯეს, მხარზე ის ავტომატები ჩამოუკიდებიათ, მე რომ ასე მეშინია... სხვა მხრივ, ჩვეულებრივ ადამიანებს ჰგვანან. თურმე, ღიმილიც სცოდნიათ, მშობლები შეშინებულნი არიან, შორიდან ვგრძნობ, რომ ეს – ესაა, გული გაუსკდებათ. უცბად თავში ერთმა აზრმა გამიელვა: „აფხაზები ბავშვებს არ ერჩიან“, სამალავიდან გამოვდივარ და მათ ვუახლოვდები, ბიჭურად მაცვია... ღიმილიანი გამოხედვა, ალერსი...

– ბიჭი ხარ თუ გოგო? – მეხუმრებიან.

– გოგო. თქვენ ხართ აფხაზები და ამ ავტომატებით ადამიანებს კლავთ! – ვთქვი და მაშინვე ვინანე, როცა დედის გაფითრებული

სახე და მამის გაციებული თვალები შევნიშნე. უცებ დიდივით გავი-
აზრე, ხომ არ გავწირე მშობლები-მეთქი...

აფხაზები გაფითრდნენ, ხანმოკლე დუმილის შემდეგ მეგრული
ლაპარაკი მომესმა:

– ბიძია, მე არც ერთი არ მომიკლავს.

უფრო გავთამამდი.

– მაშ, რად გინდათ იარაღი?

– თქვენებმა რომ არ მოგვკლან.

– დადეთ ავტომატები და მეც დავდებ, – ვთქვი და მოულოდ-
ნელად ჯიბიდან პატარა დანა ამოვიღე, რომელსაც მშობლებისაგან
მალულად ვატარებდი.

სათითაოდ ხელს მართმევენ.

– მოდით შევთანხმდეთ, გავცვალოთ იარაღები, – და ავტო-
მატებს ხუმრობით ჩემსკენ სწევენ, მე კი დანას ვუწვდი.

– რამ აფიქრებინა, – გულიანად იცინიან, – ისე ბიჭს ჰგავს და
გულიც ბიჭის ჰქონია. მგონი შენ შეგვარიგებ.

– ერთმანეთში არეული რუსული, აფხაზური, მეგრული ფრაზე-
ბი. მკოცნიან, მეფერებიან, ფულსაც მჩუქნიან, მერე მიდიან. ცოტა
ხანს არ გამოჩენილან. წარსულს მომავალი ცვლის, სიტყვებს სხვა
სიტყვები. „ნეტავ არ გამოჩნდებოდნენ“, სულ სხვა ნატვრამ შეცვალა
„ნეტავ სად არიან, როდის მოვლენ“. ისიც ვირწმუნე, რომ კარგები
იყვნენ. მალე ისევ გამოჩნდნენ. ადრე თუ ვიმალებოდი, უკვე აღარ
ვიმალები. მეშინოდა, ახლა სრულიად არ მეშინია. ხიდი უკვე გად-
ებული მაქვს. სირბილით მივდივარ მათთან შესახვედრად, ყველანი
მეხვევიან. დედ-მამაც უფრო თამამად არიან. სულ სხვა დიალოგი
დგება:

– აქამდე რატომ არ მოხვედით?

– ისევ ბიჭურად გაცვია?

– როგორ მომენატრეთ.

– ჩვენც...

– აფხაზებიც კარგები ყოფილხართ

– თქვენც კარგები ხართ

-
- ყველამ რა კარგად იცით მეგრული..
  - მეზობლები გვყავდა მეგრელები და ვისწავლეთ.

ისევ სევდანარევი განშორება. დრო კი ისევ მიდის თავისი სავალი გზით და ჩვენც დროსთან ფეხშენყობილი მივდივართ. მე უკვე 12 წლის ვარ. უცებ მეხივით გავარდნილი სიტყვა, ჰაერი დამძიმდა საშინელი ფრაზით: „ის აფხაზი მოუკლავთ, ჩვენთან რომ დადიოდა. ბავშვმა არ გაიგოს, ძალიან ეწყინება“. დედ-მამის ჩურჩული, შენუხებული სახეები... წინათ იმას მიმალავდნენ, როცა აფხაზი ქართველს მოკლავდა, ბავშვებს არ შეეშინდეთო. ახლა კი აფხაზის სიკვდილს მიმალავენ, ინერვიულებსო. მაინც გავიგე, ბევრი ვიტყვო, მაგრამ იმ ოთხიდან რომელი მოკლეს, ვერაფრით გავიგე ზუსტად არ მითხრეს, თავგზა ამიბნეის, ასე გადავიტანე... თურმე დროს ბევრი რამ შეუძლია. იმაზე, რისი დანახვაც ადრე არ მინდოდა, ახლა ვტირი. თითქოს ძალიან ახლო ნათესავი მომიკლეს და ამ გადმოსახედიდან მჯერა, რომ მაშინ შეცდომა არ დამიშვია, ვგრძნობ, რომ შერიგების ყვამი უსათუოდ დადგება.

სინამდვილეა და არა მოგონილი. თვალთ ნანახია და არა მონათხრობი. 2011 წლის აპრილია. ქორწილია ტყვარჩელში. ბიჭი აფხაზია, გოგო – ქართველი. ისეთი ლამაზები, ისეთი კარგები არიან, ვუყურებ მათ და აკაკი წერეთლის, „გამზრდელის“ გმირები ნაზიბროლა და ბათუ მახსენდება. არავითარი გაუცხოება, თავს გვევლებიან, პატივს გვცემენ, ჩვენც ხომ ასე გვჩვენია.

საცეკვაო დაუკრეს, ყველა ერთად ვცეკვავთ, ვის როგორც შეგვიძლია: ქართულს, აფხაზურს... თავი სიზმარში მგონია, ასეთი განცდა არასდროს მქონია.

ერთი აფხაზი კაცი მოთქმით ტიროდა. ცნობისმოყვარეობამ მძლია, ახლოს მივედი და გავარკვიე: მას ერთადერთი შვილი დალუპვოდა ომში. შვილმკვდარი მამა გულიანად ლოცავდა ქართველ პატარძალს, ჩემი ქართველი ძმები მანახაო, მაშინ რატომ არ მოვკვდი, როცა ერთად და კარგად ვცხოვრობდითო.

ისიც გავიგე, რომ შვილის დალუპვიდან ცოტა ხნის მერე მისთვის ქართველი ტყვე მოუყვანიათ, შენი შვილის სანაცვლოდ მოკა-

ლიო. მას კინალამ ის აფხაზები მოუკლავს...

ჩემთვის ჩუმად ავტირდი. გული უკვე საცეკვაოდ აღარ მიმინ-
ევდა.

მოქეიფეთა უმრავლესობას ეს ამბავი არც შეუნიშნავს... ცეკვავდ-
ნენ ერთად ქართველები და აფხაზები, ერთ ფერხულში ჩაბმულნი,
თითქოს ერთ მთლიანობაში გადასულნი და ერთ მუშტად შეკრულ-
ნი.

ვუყურებდი მათ და ვგრძნობდი, რომ ჩვენ ერთმანეთის გვეს-
მოდა...

გულში კი ათასჯერ ვიმეორებდი ერთსა და იმავე ფრაზას: „რაც
მტრობას დაუნგრევია, სიყვარულს უშენებია!“

შენ სახლში ხარ

დაჩი ახვლედიანი

აფხაზეთი – ეს სიტყვა ხშირად მესმოდა ჯერ კიდევ მაშინ, როცა იგი თვალთ არასოდეს მენახა.

10 წლის ვიყავი, მშობლებმა პირველად რომ ჩამიყვანეს აფხაზეთში, ჩემს მშობლიურ სოფელ ოქუშში. მაშინ ომი უკვე 9 წლის დამთავრებული იყო, მაგრამ მისგან მიყენებული ჭრილობები ჯერ კიდევ ტკიოდა როგორც ქართველებს, ისე აფხაზებს. ამ დღის თითოეული ფრაგმენტი ალბათ არასდროს ნაიშლება ჩემი გონებიდან.

პირველი შთაბეჭდილება ძალიან ცუდი გამოდგა. აფხაზეთს ყოველთვის კარგ კონტექსტში მოიხსენიებდნენ ჩემ გარშემო მყოფნი, ზოგიერთი სამოთხესაც კი ეძახდა მას. რეალობა კი აქ სრულიად საპირისპირო დამხვდა.

ამ შთამბეჭდილებას ღრუბლიანი დღეც ამძაფრებდა. ენგური ადიდებულიყო, ბობოქრობდა. იმ ხიდის დასაწყისში, რომელიც აფხაზეთსა და საქართველოს ყოფს, ქართველი ჯარისკაცები იდგნენ, რომლებმაც მაინც და მაინც არ მოგვიწონეს აფხაზეთში დაბრუნება, რადგანაც იქ ისევ არეულობა და განუკითხაობა იყო. მშობლები მამშვიდებდნენ და მამზადებდნენ შემდეგი შემონმებისთვის, რომელიც ამ ხიდის ბოლოს გველოდა. ქართველმა ჯარისკაცებმა გვითხრეს, რომ იქაც დაგვხვდებოდნენ მესაზღვრეები, რომლებიც საბუთებს შეგვიმონმებდნენ და მშვიდობიანი მგზავრობა გვისურვეს. როგორც კი ენგურის ბოლომდე მივალნიეთ, იქ მართლაც თავიდან ფეხებამდე შეიარაღებული ჯარისკაცები შემოგვხვდნენ, თუმცა მე მაშინათვე მივხვდი, რომ ეს სხვა ხალხი იყო. ისინი ჩემთვის უცნობ ენაზე საუბრობდნენ, ზოგი – აფხაზურად, ზოგი – რუსულად. არ ვიცი რატომ, მაგრამ აფხაზური რატომღაც მემშობლიურა. თითქოს სიზმარივით გამოყოლილ მოგონებები ამეშალა...

საბუთების შემონმება ძალიან გაჭიანურდა, თანდათან შიში მიპყრობდა, ამ უცხო გარემოში მხოლოდ იარაღის ჟღარუნნი და ჩემთ-

ვის სრულიად გაუგებარი ლაპარაკი მესმოდა. ჩავთვალე, რომ ეს არ იყო ის სამოთხე, საითაც ასე მიმინევდა გული. რომელზეც ჩემი მშობლები ცრემლიანი თვალებით ლეგენდებს მიყვებოდნენ და მის ხსენებაზე უცნაურად დარდიანები ხდებოდნენ. ამასობაში მეზაფხე-ბის საუბარში ქართული სიტყვები გამოვარჩიე და მივხვდი, რომ მე მომმართავდნენ. მაღალი, წვერებიანი ახალგაზრდა შეიარაღებული ჯარისკაცი მომიახლოვდა, გამამხნევეა და დამაიმედა, რომ ცუდი არაფერი მოხდებოდა. ის თითქოს ცდილობდა შიში გამქრალიყო ჩემი თვალებიდან, ხუმრობდა, იცინოდა, ჩემ გაცნობას ცდილობდა. მისი საუბრიდან ბევრ რამეს ვერც ვარჩევდი, ეტყობოდა, რომ ქართული დავიწყებოდა. თანდათან დავრწმუნდი, რომ არაფერს დაგვიშავებდნენ და დავმშვიდდი.

ამასობაში კი საზღვარიც გამოგვატარეს. მე მხსნელივით ვუყურებდი იმ ჯარისკაცს, რომელიც ასე გულითადად ცდილობდა ჩემ დამშვიდებას. უკან ვიხედებოდი, ისიც თვალს არ მაშორებდა. ბოლოს, სანამ მანქანაში ჩავჯდებოდით, დამტკვრეული ქართულით მომძახა: „ნუ გეშინია, ბიჭო, შენ სახლში ხარ...“

პასუხი არ გამიცია, მაგრამ ამ სიტყვებმა ისე შემმატა ძალა, რომ დავრწმუნდი, რაც არ უნდა მომხდარიყო ამის შემდეგ აღარ შემეშინებოდა. გზად მიმავალს საითკენაც არ უნდა გამეხედა, ყველგან დამწვარი და გაჩანაგებული სახლები მხვდებოდა, მათ უმეტესობაში არავინ ცხოვრობდა. ბევრ სახლს ჩავუარეთ, ბევრი ქუჩა გადავიარეთ, ადამიანი იშვიათად თუ შეგვხვდებოდა, სულ რამდენიმეს მოვკარი გზაში თვალი. არც ერთი მათგანი არ იყო ახალგაზრდა. მათ არ დატოვეს აფხაზეთი, თუმცა იცოდნენ, რომ აქ დარჩენა, შესაძლოა სიცოცხლის ფასად დაჯდომოდათ.

დამლელი მგზავრობის შემდეგ ოქუმში ჩავედით, სადაც ომგამოვლილი ბებია და ბაბუა მოუთმენლად მელოდნენ. მათ არც ერთი ნუთით არ მიუტოვებიათ აფხაზეთი იმ იმედით, რომ ომი დამთავრდებოდა და ჩვენ აუცილებლად დავბრუნდებოდით შინ. ახლა, ამდენი წლის ლოდინისა და ამდენი გაჭირვების შემდეგ, მე ჩემი სახლის წინ ვიდექი. რა თქმა უნდა, გამონაკლისი არც იგი აღმოჩნდა, ომის

ღმერთს აქაც თავისი კვალი დაეტოვებინა. ეზოში შესვლისთანავე თვალში ნახევრად დანგრეული კიბე მომხვდა. ის თავის დროზე ამ დანგრეულ სახლს მეორე სართულთან აკავშირებდა. მისგანაც აღარაფერი იყო დარჩენილი. ადამიანი ვერც კი წარმოიდგენდა, თუ იქ ცხოვრება შეიძლებოდა. ეს განცდა არც სახლში შესვლის შემდეგ მომცილებია. რა საოცარია ომის შემდგომი ადამიანური ყოფა... რამდენადაც უცნაური არ უნდა იყოს, ამ დამთრგუნველი სიცარიელის მიუხედავად, რატომღაც ძალიან მიხაროდა. გამახსენდა საზღვარზე აფხაზმა ჯარისკაცმა რაც მომაცხა, ნუ გეშინია, ბიჭო, შენს სახლში ხარო. მე ნამდვილად სახლში ვიყავი...

სოფელში ჩასულმა ნელ-ნელა გავაცნობიერე, რომ უნდა გვესწავლა აფხაზებთან ერთად ცხოვრება, ცხოვრება, რომელიც მაინც რისკთან იყო დაკავშირებული.

თავიდან მაინც გამიჭირდა ყველაფერთან შეგუება. ყველაზე მეტად დამეხმარა ჩემი სკოლა, ოქუშის სკოლა, პირველი სკოლა მთელს აფხაზეთში. ამ სკოლაში თურმე ომამდე 1000-ზე მეტი ბავშვი სწავლობდა, ომის შემდეგ კი მხოლოდ ასამდე შემორჩა. ყოველი ახალი მოსწავლის გამოჩენას პირველი მერცხალივით ხვდებოდნენ მასწავლებლები, მაგრამ, სამწუხაროდ, გაზაფხული მაინც ჯერ კიდევ შორს იყო...

ძალიან გამიმართლა, ყველაზე მეტი ბავშვი სწორედ ჩემს კლასში აღმოჩნდა. ეს სკოლა ომის შემდეგაც ძალიან ლამაზი იყო, მაგრამ ზოგჯერ ვერც დავდიოდი სკოლაში, რადგან ძალიან ხშირად კლასი ცარიელი მხვდებოდა და სახლში იმედგაცრუებული ვბრუნდებოდი ხოლმე, რატომ? – ალბათ მკითხავთ თქვენ. იმიტომ არა, რომ სწავლა არ გვიყვარდა ან უპასუხისმგებლო მშობლები მყავდა. იმიტომ, რომ ჩემს ზოგიერთ კლასელს მამა ომში დაღუპვოდა, ცალუღელად დარჩენულ დედას კი თბილი ტანსაცმლისა და წიგნის ყიდვა ვერ მოეხერხებინა.

და მაინც მტრობისა და სიძულვილით დამუხტულ ამ სამყაროში, ჩემთვის არასდროს უსწავლებიათ, რომ აფხაზებში მხოლოდ მტერი დამენახა. ჩვენ ვსწავლობდით აფხაზებთან ერთად ცხოვრებას,

ჩვენ – მოზარდებმა შევეძელით ერთმანეთისკენ სავალი ბილიკები ერთად გაგვენმინდა ომის სარეველებისაგან. მე არ მქონია ლალი ბავშვობა, მაგრამ ყოველთვის მქონდა უკეთესი მომავლის იმედი. როცა ოქუშის სკოლაში მოსწავლეთა რაოდენობამ ასს გადააჭარბა, მე მივხვდი, რომ არ ვცდებოდი. მალე ახალგაზრდებიც გამოჩნდნენ ქუჩაში. ახლა ჩვენ იმაზე მეტი ვიყავით, ვიდრე მაშინ, როცა პირველად ჩამოვედი.

ახლა შეტაკებებმაც იკლო...შედარებით მშვიდობა სუფევს აფხაზეთში, მაგრამ წინ ალბათ უფრო რთული გზაა – გამოფხიზლების, მონანიების, მიტევების. ჩვენ-ქართველებმა და აფხაზებმა ეს გზაც ერთად უნდა გავიაროთ. ვერ ვიტყვი, რომ აქ ყველაფერი კარგადაა, მაგრამ ძალიან ბევრი აფხაზი მეგობარი მყავს და დარწმუნებული ვარ იმაში, რომ ჩვენ ერთმანეთთან გასაყოფი არაფერი გვაქვს.

ამრა - აქ მზეც სხვანაირად ანათებს
Амра-тут и солнце по другому греет

სიყვარული დაფრინავს
Любовь летает

ჩემი ოცნებებიც ახდება
мой мечты тоже сбудутся

სტუმართმოყვარე აფხაზი უხუცესი
Гостеприимный абхазский старец

დედამინის სამოთხე – რინის ტბა
Рай на земле-Озеро Рица

მგონი კლდეს ძალზე გაუთამამდი
По моему, эта чрезмерная дерзость к скале

მე მოვდივარ შენსკენ
Я иду к тебе

ნირვანა რინის ტბასთან
Нирвана у Озера Рица

იქნებ თქვენ მიამბოთ, როგორ უყვარდათ აფხაზეთში?
Может вы мне расскажете, как любили в Абхазии?

ამ რკინიგზაზე მატარებელი თბილისი-სოხუმი დადიოდა
По этой железной дороге проезжал поезд Тбилиси-Сухуми

ПОСЛАНИЯ ИЗ БУДУЩЕГО
გზავნილები მომავლიდან

Тбилиси 2015

Автор проекта и редактор :

САЛОМЕ КАПАНАДЗЕ

Редколлегия:

ТИМУР КОРИДЗЕ
НОНА ШОНИЯ
НАНА ЧАНТУРИЯ
ИНДИРА ДЗАГАНИЯ
МАНАНА МАГРАДЗЕ
МАРИНА МАРКОЗАШВИЛИ

Перевод выполнила:

НАНА ГАБЕДАВА

Дизайнер :

АЛЕКО КУЗНАШВИЛИ

На обложке-рисунок Тамты Долидзе
«ВМЕСТЕ К СОЛНЦУ»

В книге использованы фотографии Татии Зухбая
снятые в Абхазии

Время может лечить боль, но ни в коем случае причину боли. У потомков Адама от рождения дано быть творцами зла и добра...

Но у времени есть способность, из хаоса воспоминаний создать космос и по ее же закономерностью упорядочить события в жизни человека. Грузинам, Абхазам и Осетинам много чего надо упорядочить и это не политика, а в первую очередь - тени человеческих отношений, которые высвечивают сквозь чувствительные строки юных авторов этой книги, лишней раз напоминая нам о той ответственности, которую на нас возложила трагическая летопись Абхазии и Самачабло. Тяжела участь нашего поколения: Мы должны избавиться от меча Немезиды чудом спасуясь от гибели ностальгию и любовь. Мы должны избавиться от ненависти, недопонимания, которые навлекли на нас политические авантюристы. Время летит и сейчас нас заменят наши дети. Мы не раз им рассказывали, как умели любить в Цхинвали и Сухуми. Эта книга их скромный вклад в наше дело и за ним последуют многие другие...

Саломе Капанадзе

Я ПРИШЛА К ТЕБЕ

Татиа Зухбая

Сейчас хочу вспомнить, холодно или тепло, темно или светло, хочу вспомнить погоду, которая сопровождает меня до Ингурского моста.

Да, наверное было холодно, и жарко, и дождь шел и Ингури бушевал, и падал снег, да наверное в средней части моста, именно тогда, когда я отказала “водителю” хорошо известного транспорта, Менгрелу, который все время жалел своих лошадей после маршрута “От одного конца Ингури до другого”. Я и раньше бывала в Сухуми, много раз меня сопровождали мои мысли, и в моем “виртуальном” экскурсе я никогда не чувствовала себя беженкой, здесь я всегда могла затеряться в пальмовых садах, глубоко вдыхать абхазский воздух и в “Абхазском свидании” пробовать кофе на набережном бульваре.

Короче, здесь я могла делать все. Поэтому я думала и думала очень часто. Впервые я прекратила думать летом 2013 – ого, когда абстрактное заменили конкретным, когда я наконец попрощалась с виртуальным миром.

Хотя, какое там “наконец”?

Тот, кто хоть один раз побывал в Гали, обязательно бывал на ее железнодорожном вокзале. Наша синяя “Волга” тоже стояла на этом вокзале.

Таксист был местным и любил много говорить. Его мозолистые руки указывали на то, что он был человеком трудолюбивым. Меня удивило то, что мой отец доверил ему поездку в Сухуми для удовлетворения интереса своей дочери, он даже добавил, что я была журналисткой, а я это всегда тщательно скрывала, это так, на всякий случай.

Рассредоточенные тротуары серого города, которые брали начало в Гали и простирались на несколько деревень, в целом создавали неловкость и обостряли чувство ностальгии...Хотя, не доходя до Сухуми, дорога намного исправилась, и поэтому сейчас я могла высунуться из окна и обращать внимание на все мельчайшие детали. Через несколько минут

нашу “Волгу” с левой стороны стал сопровождать безграничный синий горизонт Черного моря. Мы следовали вверх по citrusовым аллеям и когда пальмовых деревьев стало все больше и больше, я догадалась, что мы в Сухуми. “Волга” передвигалась медленно, и водитель стал неразговорчивым. Он только тогда ответил отцу, когда оба они старались разглядеть то здание неуместного цвета, проникшего в архитектуру старого здания, в котором учился мой отец несколько лет тому назад.

Несколько дальнейших минут фрагментарно объединили жизнь моих родителей. Напротив той улицы жила семья Папаскири, у той будки отец впервые совершил аварию и разбил фиолетовый “жигули”, а вот здесь стоял ресторан, не так ли? Водитель “Волги”, а вы случайно не знаете, что случилось с тем зданием, который часто посещал мой отец? Ну, на самом деле, он вовсе не чувствовал голода, просто исподтишка поглядывал на славянский персонал ресторана. Хотя, незачем на него сердиться, мама со своей одноклассницей пока еще не перешли жить в этот корпус. Ооо, смотрите на него, он еще жив и все еще стрижет людей. У самого не было волос и он тщательно скрывал свою лысину под париком. Естественно, у него и по сей день парик, просто сейчас он выглядел более естественным. Когда машина оставила позади синий горизонт Черного моря, на севере, где-то вблизи от солнца, появился двухэтажный кирпичный домик. Вот в этом доме то мы и жили. ... В машине, где – то позади я услышала хриплый мужской голос и когда я обернулась, я встретилась с зелеными глазами отца, затерявшимися в морщинах. Я хотела многое сказать, но меня заставил замолчать комок в горле. А синяя “Волга” медленно следовала по сухумской дороге.

* * *

Тамуна моя подруга. Мы познакомились в Тбилиси, в университете и мы в одной группе. Она тоже из Абхазии, ее бабушка Абхазка, учительница начального обучения и вплоть до сегодняшнего дня считается самой лучшей учительницей. Сейчас я в гостях именно у нее. А сегодня мы обе в гостях у Абхазии.

Для того, чтобы получше узнать город, я обратилась в туристическую компанию и заранее пометила маршрут. Выход был назначен в 7 часов утра, традиционно с моста Бараташвили. и у меня впереди был весь день. Я могла поваляться на пляже. Рядом по той же причине находились русские, армяне, украинцы, эстонцы. А оранжевый гигант вовсе не пытался разобрать кто у кого в гостях, одинаково распределяя свои лучи на каждого из нас и мы жадно впитывали цветовую гамму.

Утром я опередила будильник, встала и пошла к месту встречи через ботанический сад. Нашим гидом был абхазский юноша лет 25 или может даже 27, с красивым телом, он был одет в классический костюм со спортивными элементами, часто улыбался и трудно было себе представить, что это был всего навсего служебный имидж. Он по джентльменский взял мою сумку и положил ее на переднее сидение микроавтобуса, чем он выдал свое желание сидеть рядом со мной. В начале маршрута каждая его реплика или мимика вызывала “основательное подозрение”, что я ему нравилась и он красовался передо мной, хотя перед самым моментом заведения машины я случайно проронила грузинское слово и юноша совершенно потерял ко мне интерес, флирт окончился, хотя объектом его взгляда оставалась опять я. На этот раз он старался своими синими зрачками поймать мой взгляд и настроить мои рецепторы на то, чтобы я выслушала, как соседняя Грузия хотела силой завладеть “Райской землей”...

По окончании путешествия, по договору, он был обязан довести меня до места старта, но он отказался сделать это, высадил меня по дороге и сказал “Иди прямо”...Самостоятельно впервые я именно так проложила себе дорогу в город...

Говорят, что обида порождает злость, меня она только сделала сильней. Моей подруге я откровенно открыла мою “угрозу”: “Вот если бы этот юноша приехал в Тбилиси, знаешь, что бы я сделала?! Я бы все сделала, чтобы оставить ему наилучшие впечатления...”

Моя “угроза” облетела весь пляж. Вечером бабушке Тамуны позвонили незнакомые люди: “Абхазские родители абхазца гида приносят свои извинения юной гостье”...

А потом было солнечное утро, и синее синее море, а потом покрытое золотым песком горячее тело, и душевный смех много раз.

Позже в ресторане “Амра” был “аджарский хачапури” с яичным желтком, плавающим на жирной поверхности и попавшие в них частицы теста, которые скользили по горлу, потом мы играли в нарды с абхазскими дядями, выкапывали маленькие пальмы и собирали в карманы морские ракушки, а потом сильные руки абхазца вырисовывали слово “Абхазия” на мокром песке, и было много смеха. Я же сказала, что будет много смеха?!

Потом была опять синяя “Волга”, рассредоточенные? тротуары, зеленые глаза моего отца, погруженные в морщины и дом, где мы когда-то жили...

А потом был Ингурский мост...дорога, которая хочется, чтобы казалась бесконечной...

Потом многое случилось и еще случится, я верю в это. Верю, что на берегу синего синего моря, когда мы встретимся, чтобы обменяться улыбками, я скажу:

Я пришла к тебе, Абхазец!...

Я ИЩУ СОЛНЦЕ

Лана Окуджава

Вы когданибудь видели чудо?...А вот я видела...Это было, когда все мы любили друг друга, когда все мы любили друг друга, когда Абхазия была частью нашей плоти и души.

Был летний горячий день. Вокруг сияли счастливые лица. И никто ни говорил о ненависти, о скуке, о взаимных упреках...

И море было беззаботное...Оно шутливо поднимало волны и нападала на отдыхающих на пляже. Как будто этим говорила – Взгляните, это я такая красивая, раскованная и вы должны быть рады, что я существую ради вашего счастья. И действительно, Сухумское черное море было чудом ...Я смотрела на него и хотела быть похожей. Хотела быть такой же свободной, завораживающей и главное, хотела приносить людям радость. Вечерами я была свидетельницей огромной красоты. Вот это было действительно чудом-настоящей дружеской любовью. Огромное красное диско с улыбкой погрузилось в морскую бездну, постепенно сливаясь в одно целое.

Ну все, – с грустью произнес кто-то возле меня, и я развернулась от неожиданности. Рядом стояла кудрявая, голубоглазая девочка. Подарки солнца, веснушки, были разбросаны по всему ее лицу.

Я удивленно смотрела на нее, а она пристально глядела в горизонт.- И этот день закончился, они опять вместе, – произнесла она твердо и повернувшись ко мне спросила: Ты их тоже любишь? Приходишь сюда взглянуть на солнечный закат?

Я ответила, что люблю, но не часто прихожу сюда смотреть на их идиллию. А она лишь улыбнулась и сказала, что без них не приводила и вечера, и что это самое большое чудо, которое редко кто замечает. В этой девочке я увидела себя. И мы подружились и стали неразлучными, как гордое море и кокетливое солнце. Местом встречи был берег Сухумского черного моря. Мы провели самые лучшие дни вместе. За закатом мы наблюдали тоже вместе. А потом начинался урок абхазского языка.

Эсма была абхазкой...Бог прислал мне ее в подарок. Я многому училась у нее. От нее я узнала, что море намного красивее зимой, чем летом. Я удивленно спросила-как это? А она ответила: Ну ты подумай. Летом все любят море, оно приносит удовольствие нам и мы развлекаемся на море. А зимой оно брошено всеми и она в печали и отчаянии бьется о берег. Думаешь, у моря нет сердца? Есть, и очень большое и туда вмещается и солнце.

Я глядела на Эсму и понимала, что она чувствует то, чего не могли чувствовать многие. -Я море больше люблю зимой, только тогда вижу ее настоящее лицо, ее боль и радость. Потому не кажется, что только я знаю море, и сейчас узнаешь и ты- верила Эсма. Она глядела то на меня, то на море. Она часто спрашивала меня, верила ли я в единство моря с солнцем и я кивала в ответ.

Хочешь чтобы и мы стали похожи на них? – спросила однажды она меня и я согласилась. С этого дня я буду морем, я ты солнцем, – сказала она и глаза у нее засияли, они действительно походили на море. Наверное рыжие волосы обусловили мое сходство с солнцем.

Скоро в Сухуми грянула война. С тех пор мы не видели друг друга. Я прошла через многое, война доставила много боли, отняла пол жизни, а для меня этой «жизнью» была моя Эсма, мое «Море».

Многие годы прошли в унынии и только во сне я видела то счастье, которое я нашла на моей земле. Я потеряла Эсму.

И даже через столько лет время не смогло исцелить раны, вызванные ее потерей. Я уже не была «Солнцем» без его «Моря».

И когда через долгие мучения однажды я оказалась в родной Абхазии, слезы сами хлынули из глаз и покатались по лицу...Не знаю, были ли они от счастья или от той боли и разлуки, которую нам оставила война. Вокруг стояла вещая тишина...Сухуми больше не был счастливым и шумным городом. Город окутался в траурную мантию и никто ни смел ее снять. Во мне одновременно зародились боль и радость. Я была рада, что снова ступила на родную землю, но ее отчуждение угнетало меня. Когда я освободилась от своих мыслей, начала осуществлять свой план. Я должна была найти «Море». Кого только я не спрашивала, куда

только ни ходила, но Эсму никто не видел. Между тем, наступил вечер и я, угнетенная, вернулась к берегу, чтобы еще раз увидеть сакральную сцену слияния Солнца с Морем. Мне показалось, что и они больше не дружили и Солнце лишь зашло потому, что так надлежало делать. Возвращавшись, меня осенила мысль: Я подошла к обломкам здания и на стене сделала надпись «Ищу Море!», сама не зная, на что надеялась.

Возвращаясь в Тбилиси, я снова думала об Эсме.

По приезду, меня встретил знакомый и сказал, что меня искала девушка, но не мог вспомнить ее имени. Я попросила ее описать и эта девушка по описанию походила на Эсму. Но я отбросила эту мысль, она просто не могла сюда приехать, это было невозможно...

Я опять села в транспорт. Даже не почувствовала, как подъехала к дому. Между прочим, выглянула в окно автобуса и не поверила глазам. Я даже укусила себя за мизинец, чтобы очнуться и спросила сидевшего рядом: Простите вон там, на стене, вы тоже видите эту надпись? -Какую?- удивился он. «Я ищу солнце»-пассажир не отводил от меня взгляда. Он ничего не видел, но это уже не имело никакого значения, ибо с той минуты для меня в целом мире существовала лишь одна надпись на стене:»Я ищу Солнце!»...

ПОКА МНЕ ИСПОЛНИТСЯ ЧЕТЫРНАДЦАТЬ

Цира Джобав

Ночь особо спокойная. Небо усыпано звездами, а луна, словно кокетливая невеста, смотрит прямо в мое окно и пытается заглянуть мне в душу.

Уже полночь, я никак не могу заснуть...

Какая-то невидимая сила мне не дает покоя, тревожит душу и мысли.

Ну как мне уснуть? Послезавтра мой день рождения, мне исполнится четырнадцать. Завтра я еду в Зугдиди. Я записана у мамы в паспорте и только завтра мне будет позволено перейти через Ингури, а как только мне исполнится четырнадцать, у меня не будет этой возможности. Завтра я еще раз смогу насладиться свободой, беспечностью, смелостью, с поднятой головой гордо буду прогуливаться по улицам Зугдиди, утоляя жажду сладким, родным языком, по которому я так скучала...Все эти ожидания, переживания цепочкой окутали мое маленькое сердечко и не позволяло мне уснуть.

Все же я пытаюсь уснуть.

Считаю до ста, но не помогает.

Наверное к утру смогу вздремнуть.

А вдруг я просплю и мама оставит меня дома.

По утру меня будит мамин мягкий голос:

– Цира, вставай, опоздаем, кто знает, как долго нам придется стоять в очереди на границе и мы не сможем вернуться назад.

И вот, мы стоим перед русским солдатом из какого-то дальнего города, у реки Ингури, там где проведена черта между свободой и рабством. Стою с бешенно заколотившимся сердцем, боюсь, а вдруг они будут придираться к документам и вернут нас обратно.

– В каком они сегодня настроении?-Спрашивает один гальский, уставший стоять в очереди. Другой тихо бранит русских, стоявшая рядом женщина глазами пытается подать знак, чтобы тот замолчал, не то, чего доброго, не пропустят еще.

Один старик осмелился и, чересчур уставший и обессиленный, открыл железную дверь, к которой он жалко прислонился.

– Пропусти меня сынок, мне трудно стоять долго.

Послышался голос, леденящий кровь:

– Стой, вообще не пущу!

– Стойте там тихо, какие вы некультурные люди, не шумите!...

С этими словами солдат чужестранец захлопнул дверь и стал бесшабашно прохаживать по комнате, как будто ничего не происходило.

В это время пожилая женщина присела на камень, вторая стала тереть замерзшие руки и ноги, третья выпила какие-то лекарства, не запив водой...

Ожидание стало невыносимым...

Я стою на месте, боль сжимает мое сердце, я про себя повторяю: «Хозяин встал, место потерял»

Мама посмотрела на меня и поняла без слов, она меня предупредила, ни говорить ни слова на грузинском, а то бы нам не поздоровилось.

Нет, мама, я же говорю про себя, сама с собой и имею на это полное право, я давно собрала грузинские слова в большой сундук и закопала его в моем сердце. Я не позволю им выйти оттуда без нужды, чтобы их не обесчестили. Я буду их охранять.

Наконец русскому солдату надоело нас пытаться и медленно направился к нам, открыл нам железную дверь и приказал не шуметь, и пригрозил нам...

Мы молча передавали ему документы.

Наконец нам удалось перейти границу. Настроение у меня поднялось, как будто меня сняли с цепи, я даже плечи расправила. Тайком взглянула на речку. Бедная Ингури, как ты устала, обессиленна, измучилась, похожа на избитую...

Где твой беспечный шум?! Эти иноземцы и тебя связали и угрожают задушить, если будешь шуметь, мол здесь только они и имеют право шуметь...

Мне понятны твои страхи, моя Ингури ! Раньше мне казалось, что я тебя ненавидела, обвиняла тебя в разъединении братьев, Абхазов и Гру-

---

зин, а теперь мне тебя жалко, ибо история обременила тебя тяжелой участью быть свидетелем мучений гальцев, очамчирцев, гагринцев, сухумцев, гудаутцев, вот поэтому ты вся исчерпана...Как говорил один поэт, много горя повидав, остаешься молчаливой». Ты ведь свидетельница наших ежедневных мучений. Со всех сторон идут утомленные, обессиленные, скрюченные от тяжести Грузины, чтобы успеть до 7 часов, перейти через границу.

Ты больна болезнью каждого из нас.

Сердце опять сильно сжимает боль, я продолжаю идти и вглядываюсь в реку...И на месте, где вода сравнительно глубокая, я замечаю много рыбы и завидую им, как свободно и беззаботно могут плавать эти маленькие существа... Окутанная мыслями я заметила, что одна маленькая золотистая рыбка вдруг выпрыгнула из воды, порхнула хвостиком и снова прыгнула опять в воду. Мама меня торопит...

– Быстрее, Цира, а то если мы сегодня опоздаем, завтра нам придется ползать через Печерскую или Набакевскую грязную тропинку...

Мы уже в Зугдиди. Меня отрезвил ветер свободы, я могу вслух говорить на родном Грузинском и никто не мешает мне, моя мечта окрыляется, с губ срываются грузинские красивые, резные слова и фразы. По каждой мелочи я ставлю вопросы продавцам, слишком много говорю по – грузински и они удивленно смотрят на меня. Я насытилась, всецело вывернула сундук, полный грузинских разноцветных слов, которые я так бережно собирала в Абхазии, тем самым еще раз оплатив долг родному языку и дать ему знать, что а его помню и люблю, несмотря на столько бед, я пропитана насквозь крылатым Грузинским языком. Назад я вернулась с поднятой головой, спокойной, как человек, который с отличием сдал экзамены и свободно вздохнул. Я поняла, что запретный плод очень сладок.

* * *

На пути к Рухи в автобусе состоялся такой разговор:

– Мы скоро двинемся?

– В 7 часов границу закроют.

– У нас еще есть время...

– Когда на границе караулили Абхазы, не было столько проблем.

– Давай, быстрее, водитель, а то придется возвращаться.

– Я не смогу вернуться, я оставила больного одного.

– А я детей оставила одних, на попечение соседей.

Раздраженный водитель потребовал на Лари больше «Не поеду же я с пустым автобусом?!» Его вовсе не волнует наша проблема, он только прибыль считает. Наконец, мы договорились и автобус завелся. Пассажирам приходится платить заранее, а то вдруг кто сойдет, не заплатив... Господи, спаси и сохрани...Мы сели в автобус. У нас груз прибавился, а книгу, которую я купила, положила в одежду, под сердцем и сокровенно донесла до Абхазии.

По Ингурскому мосту автобус так дергается, что внутренности выворачиваются наружу.

Мы дошли до границы.

Я сумела взглянуть на Ингури с того места, где он еле передвигается через камни и движется искривляясь от боли, словно побитая собака, и пожелала ей: «Крепись, Ингури, твои воды еще наполнят эти ущелья, и к тебе вернется жизнь». Абхазский солдат постовой не проверяет наши документы и глазами дает знак вовремя пройти, чтобы русские на оставили. Мы бежим, до 7 часов остались считанные минуты, успеваем до границы и мы уже там, где наш родной дом, родная школа, где есть все, кроме свободы, где море по- другому колышется, где и солнце по- другому согревает, и погода другая... Там Рай.

Я все думаю и не могу понять, как назвать такую жизнь, когда в твоей стране какой-то «туземец» считает за тебя время по своему капризу и ты чувствуешь себя чужим на Родине, не можешь развеяться и почему-то

у меня перед лицом всплывает выражение лица того Абхаза на границе, который прошептал, нам «Скорее, а то русские вас не пропустят». Мне как-то сильно захотелось сказать ему, что мы вместе должны поспешить и еще раз взглянула на родной Ингури, протекавшую под мостом.

ГОРА ХОДЖАЛ

Екатерина Челидзе

Эту историю мне рассказала мама. Я не могла быть очевидицей, ибо мне только что исполнилось двадцать лет. Стоял апрель 1993 года. В Ткварчели не бывало горячего лета, воздух был пропитан влагой и дыша им, лёгкие словно наполнялись не только кислородом, но и удивительной энергией, жадной жизни. Проворный ветер шалил из ущелья Галидзги и никак не давал покоя многовековым деревьям. Проснувшись утром, первым делом я, по привычке, здоровалась с ветками плакучей ивы, прямо перед моими окнами, а потом с седой спесивой горой Ходжал.

Я часами могла глядеть на неё не отрывая взгляд, словно чувствовал её взгляд на себе, я слышала, как она здоровалась со мной по – абхазски, привычно сдержанно, умеренно, с достоинством. Она стояла так и в ветряной, и в дождливой, и в зимней холодной погоде, гордая и непоколебимая. Она ведь была горой и ей это удавалось.

Недалеко от нас, по соседству жила одна абхазская семья. У них было четыре мальчика, самый младший из них был примерно моего возраста, у него была особая внешность, волнистые волосы, скрытые под сванской шапкой, бездонные голубые глаза и густые брови, мне никогда ранее не доводилось встречать такое странное сочетание. Беслан был крепкого телосложения, трудолюбивым и сдержанным не по годам. Если бы не Григорианский календарь, можно было подумать, что сам Абрскил снизошёл с цепей со скалы, дабы совершить ещё одно великое деяние... Он был непохож на старших братьев, с самого раннего утра он выгонял коз на пастбища восьмой шахты. Отпустив их на лужайку, покрытую сочной травой, похожую на пёстрый ковёр, он садился на возвышенные белые глыбы камней, подкосив под собой обе ноги, замирал там словно сфинкс и затаив дыхание, долго поглядывал на гору Ходжал, даже не моргнув глазом. Он подражал ей, призывал её силу, пытался прочесть её тайну, скрывавшую многовековую историю в своих пещерах, долинах и ущельях...

Беслан навсегда остался в моей памяти, в моих снах и даже через столько лет, он не собирается покидать их, ну а если честно, мне и самой не хочется , чтобы он ушёл , ибо только тогда я возвращаюсь в то счастливое прошлое, по которому я так скучаю.

Стоял апрель 1993-го года ....

Война нагрянула в наш спокойный город, где и Грузины и Абхазы знали, что строя дома, окна надо пробивать по направлению друг другу. Однажды в самом разгаре войны, в дом Беслана самовольно проникли наёмные боевики – казаки. При возвращений домой Беслан увидел возмутительную картину:

Опьяневшие боевики силой проникли в его дом, снесли забор, зарезали птиц и животных, утащили всё съедобное, а всё добро завернули в одеяло и простыню и взяли с собой. Глава семьи был расстрелян при сопротивлении, вопли и плач обесчещенной хозяйки оглушали все вокруг. Беспардонный похотливый хохот боевиков раздавался на весь район. Старшие братья Беслана были связаны и наказаны за то, что «не смогли оценить их вклад по заслугам».

На секунду Беслану показалось, что Ходжал повернулся и сказал ему :»Пора». Звук стрельбы пронзил его слух и приковал ногами к земле, но взглянув на гору Ходжал , он догадался , что назад пути не было.

Он забыл про коз, забыл про ветром унесённую сванскую шапку, и про измученные болью ноги, ступая на остроконечные камни, а Ходжал всё звал «Уже время», «Время УЖЕ!!!!)....

И когда казаки на своём танке, полной награбленного «добра» окончательно сравнив с землёй то, что осталось от забора, выехали на дорогу и пылью от танковых гусениц заслонили белый свет, Беслан мог видеть только заднюю часть танка, он вошёл во двор и всё словно стало вертеться вокруг него. У него замерло дыхание , будто кто-то сжал его душу в кулак и пытался выжать всю жизнь из неё. Он вмиг развернулся и побежал за танком, обогнал его и вытянулся перед танком . Казаки от неожиданности замедлили ход , затем руками подали знак отойти. Но Беслан стоял неподвижно. Казаки прикладывали палец на виску, указывая на Беслана, что он не в своём уме. А парень всё стоял, как скала,

гордо, и словно слышал голос скалы Ходжал. «Время Уже!»...

-Уйди с дороги, отморозок!

-Стреляй в него нахрен ! – решил вдруг один казак.

Это не напугало Беслана, он достал камень и кинул его в них, а потом ещё и ещё, и ещё...Ну а в ответ только хохот, брань, а затем длинная очередь огнестрельного оружия. Раненный Беслан снова встал на ноги, но в глазах у него потемнело, он пошатнулся, но взглянув на гору Ходжал, сжал кулак и стиснул зубы , чтобы не упасть. Затем раздался ещё один выстрел и танк двинулся на Беслана...

Эту историю долго рассказывали в Ткварчели. Поговаривали даже о том , что гора Ходжал была покрыта чёрными тучами до тех пор, пока тело Беслана не придали земле.

Оставаясь на веки юным, Беслан из снов моей матери явился и мне во сне, у него были огромные, синие глаза и густые чёрные брови. Действительно странное сочетание . Да, и ещё, на его голове красовалась сванская шапка, он улыбнулся мне и пошёл к горе Ходжал.

Эту историю мне рассказала мама. Я не могла быть очевидицей, ибо мне только что, в апреле, исполнилось двадцать лет.

ОТЕЦ

Кристина Пахомова

Мальчик останется здесь, вы пойдете вдвоем – произносит с привычной жесткостью мужчина с автоматом. Мать целует моего брата, берет меня за руку и мы идем. На мне красные ботинки, мое детство пропитано запахом тех ботинок, синий комбинезон и волосы подняты. Я поворачиваюсь к моему брату и высовываю ему язык.. Он машет мне пальцем и улыбается. Мне всего три года, а ему семнадцать. Потом я буду вспоминать, все утро он водил меня на плечах. Меня как будто совесть грызет и я улыбаюсь ему точно так, как ему нравится- всеми силами широко открываю ротик, чтобы глаза еще более прищурились и была видна впадинка на левой щеке...

Перила моста местами сломаны, как у безрукого человека. Ингури не шумит, несмотря на то, что уже ранняя весна. Некоторые мне улыбаются, а некоторые совсем не смотрят ни на кого. На другом конце моста бетонная дорога заканчивается и начинается железная часть. Люблю это место, потому что из проломленных мест моста мне видно рассерженное лицо Ингури. Я непоседа, мне ни по чем прямиком взглянуть на солнце и потом пол дня ходить с перекосившимися глазами.

За железным мостом нас останавливают русские солдаты и просят маму показать паспорт. Потом еще что-то спрашивают. А я тем временем рассматриваю «лестницу в горы» на правой стороне, и мечтаю проникнуть в «Эльдорадо» с боку этой лестницы. Солдат нас отпускает и я стуча ножками, помахивая косичками, следую за мамой, крепко держа ее за руку. Когда я дышу на этом месте, кажется, что в ноздри вместе с воздухом попадают и капли воды. Здесь очень красиво. Но для мамы опасно. Все, кто одет в солдатскую форму и встречаются нам на пути, останавливают нас и просят документы. Потом мы идем на какую – то площадь. Слева посты, а за ними свет и мне кажется, что там море. Слева горы и много военных машин. Мы встаем в центре площади, возле бетона и ждем, когда из-за бетонов появится желтый автобус, у которого

два больших вентилятора на носу и похож он на огромную сову.

У бетонной стены многие ожидают шума желтого автобуса и его запаха. Рядом стоит женщина в черном. Она с матерью разговаривает. Ее муж тоже остался в Сухуми, как мой отец, и следит за домом. А единственного 19-летнего сына она потеряла на войне. Мама спрашивает ее, скучает ли она по Абхазии. Она говорит, что когда насилуют красивую женщину, она начинает ненавидеть свое тело. Долго не может дотронуться до него, а если нечаянно заденет пальцами, то такое ощущение, что кто-то ее сильно колит... Говорит, что и сама чувствует тоже самое и старается не быть красивой и не смотреть на свое тело.

Мама молчаливо опускает голову. А женщина тихо утирает слезы концом шарфа. Мне становится скучно и мучает жажда. Тяну мать за рукава к лестнице, ей надоело мое беспокойство.

– Ну нет у меня воды, ты же все выпила. Может у папы осталось?

Я злюсь и упираюсь спиной в бетонную стену. К нам подходит солдат и на искаженном грузинском языке выясняет причину моей неугомонности. У матери от испуга глаза расширяются, объясняет причину и извиняется. Солдат удаляется и мама со слезами прижимает меня к своей груди. Солдат вскоре возвращается и несет с собой бутылку воды. Мама смущается, а я забираю у него бутылку и выпиваю все до дна. Потом в знак благодарности, улыбаюсь ему, как брату. Ему становится смешно, он берет меня на руки. У него красивая улыбка, краше, чем у меня, и ямки на обоих щечках. А глаза у него, похожи на небо, что сливается с морем, я таких глаз не видела...

– Мама-а-а – Ору я всю, как орут разбалованные дети, которым не покупают желанную игрушку -Ма-а, можно забрать его к себе домой? Ну пожалуйста... Прошу я у матери и не отвожу глаз от солдата. Мой голубоглазый не понимает, чего я ною и просит перевести. А когда узнает в чем дело, хохочет еще сильнее и подбрасывает меня к небу.

– Астамуур!!! Астамур, сукин сын!!! – Кто-то зовет его из поста. Он сразу спускает меня вниз. Не смеется. Просто улыбается и прижимает палец к моему носу, потом отворачивается и уходит. Я опять обижена и опять упираюсь в стену спиной, спрашивая маму:

– Ма-а, а его зовут Астамур Сукинсын?

– Нет, только Астамур,-говорит мне мать.

Сперва появляется запах и звук, а затем и сам савоглазый? автобус. Останавливается неподалеку и оттуда, с жужжанием выходят пассажиры. Уже полдень, непривычно жарко для ранней весны. Я встаю на цыпочки и ищу отца. Он идет к нам. сначала обнимает маму, а потом меня. Мне четыре года, волосы у меня подняты и на мне красные ботинки и синий комбинезон. Когда я смеюсь, прищуриваю глаза и на левой щеке появляется впадина. Я прижимаюсь к отцу и забываю про Астамура.

Мне четыре года и я очень люблю папу.

2003 год. Мне уже десять. Уже три года как я скучаю, три долгих года, как вижу отца во сне. В последний раз он приехал, когда родилась моя племянница. А год назад перестал писать. Я скучаю по нему... Сегодня его день рождения. Мама читает газету «Квирис Палитра», у нас дома целый архив этой газеты. Чики смотрит телевизор. Я только что со школы и пью чай, смотрю в окно. Ненавижу это окно, как то раз мама нечаянно вылила горячую воду на собаку и та с визгом умчалась со двора к моему дяде. Тузик принадлежит двум семьям. Мне нравится, когда он тихо идет за мной по улице, наблюдать за ним, когда он купается и плавает...Я рассеянно иду по улице, вернее, двигаюсь умеренными шагами и несу с собой другой мир. Я живу, словно в сюжете, вот выдумываю какой- то мир себе и живу в этом мире месяцами, он намного «реальней» реального мира, постоянно ищу уединения, чтобы переселиться в комфортный мне сюжет...

24 Февраля, идет дождь. Я скучаю по нему.

– Чего ты плачешь? – спрашивает брат. Оказывается я плачу, сама того не осознавая. Мама опускает газету, снимает очки и задает тот же вопрос. Я уже плачу всюю. Мама усаживает меня на колени, я скручиваюсь как эмбрион и плачу до упаду. А причину скрываю.

Мне десять лет и я в последний раз плачу об отце.

Ровно через 7 лет на свет появляется Мариам и для меня 24 февраля приобретает совершенно другой смысл. Все двери от дома открыты. Завтра у меня урок рисования. Не люблю урок рисования, ненавижу точно-

сти. Для меня абстрактное черчение более «рисунок», чем натюрморты и пейзажи правильных очертаний... В свои 13 я думаю, что творчеством называется то, что в процессе творения успокаивает, а не то, что создается для того, чтобы понравиться другим. Я либо дружу со старшими, либо вовсе одна и живу в своих сюжетах и не один из них не бывает розового цвета и примитивным. Я много думаю о будущем и о высотах.

На завтра мне надо нарисовать пейзаж. Ищу точилку, но увы, наверное потеряла. Я все время теряю точилки, ручки, карандаши, ну, ручки реже всего, скорее они у меня в волосах, а мой одноклассники намеренно не говорят мне, где она и «помогают» искать ее под столом.

Я иду в комнату своего брата и беру бритву. В дом входит не очень близкий сосед и хоть я говорю ему, что брата нет дома, он все равно садится за стол и начинает рассматривать мои рисунки. Я даже с улицы его презираю. Он требует, чтобы я его поцеловала, ну как в сериалах. Я в оцепенении. А потом без волнения говорю, что разрежу ему лицо бритвой и интересно будет, как он объяснит это, когда его спросят. Он встает и уходит. Я дрожу. Я удивляюсь своей дерзости, и как я могла додуматься сказать это?!...А еще меня удивило то, что он не ожидал ответа от меня. Я сирота отцом, но за меня есть кому заступится, мне 13, а ему 30. Вот все, что меня удивляло. Я и до этого чувствовала, как он странно нам улыбался и разговаривал, когда мы со школы шли вместе с подружкой. Но моей подружке он не смеет говорить такое, ибо у нее есть отец.

Мама получает письмо от Красного Креста. У меня сердце сильно бьется, выходит отцу разрешили посылать письма и может даже приедет к нам. После революции мои больше стали надеяться на «возвращение», а я никуда не собираюсь ехать. Здесь мой дом. Я ненавижу то место, где вторая половина моей расчлененной семьи, дом, который не покидал отец. А на самом деле...

– Это письмо от Талико,- говорит мне мама, глаза у нее красные. Через несколько дней мне удастся выкрасть письмо, оно на русском. Через несколько месяцев я лучше владею русским и читаю часть письма. Отца нет дома, и в квартире его нет, он уступил его другим, другую семью не создавал, спился. А потом абхазский друг забрал его к себе и отучил от

пьянства.

Стараюсь реже упоминать свою фамилию и ненавижу всех, кто пьянствует. Абхазию не ненавижу. Потерянные земли более болезненны, чем личное горе, моей разделенной семьи, или изнасилованной женщины.

Мне больно, как больно стране с обломленными перилами Ингури.

На площади Гагарина, возле казино LAS VEGAS, женщины прощаются друг с другом. и с грустной улыбкой на лице одна другой желает следующей встречи в Очамчирах.

Абхазия – это огромная боль. Женщин из Абхазии нетрудно узнать, они до сих пор пользуются розовой помадой, и красуются по – другому?, в волосах у них осталась черноморская соль, губы прикрывают при улыбке и смеются сдержанно. Носят такую же одежду, что носили в Абхазии.

Глядя на них, я вспоминаю разоренных аристократов.

Моей сестре каждую ночь снится дом, берег... Для нее – Сухуми отнятый дом, а для меня потерянный город. Дедушку по службе направили в Абхазию вместе с семьей. Они очень полюбили это место и остались здесь жить. Отец с матерью познакомились в Сухуми и прожили вместе 21 год, вплоть до падения Сухуми.

Отец живет с абхазским другом, который спас его от пьянства.

В свои 21 лет думаю, что у медали две стороны. Может это единственная причина, что связывает меня всем телом и душой с потусторонним берегом, может мой отец и есть мне протянутая рука с того берега?!

ГРАНИЦА

Натико Окуджава

Один день, который стал ежедневностью нашей жизни в потусторонней Грузии, за Ингури. Рассвело... Солнце только-только высунулось и зевает, погода смешанная, наверное собирается дождь. Мама разбудила меня, а мне лень вставать с теплой постели. Холодный ветер и звонок подруги окончательно лишили меня покоя. Ты идешь?-спрашивает подруга. Иду-отвечаю, не мешкая. Мама пожелала мне доброго пути и я вышла на улицу...

Нам лень разговаривать в таком холоде, дует ледяной ветер и мы теряемся в тумане. Нам идти еще 5 или 6 километров, чтобы перейти «границу», вернее тайком перебраться, и мы обходим русскую военную базу незаметно...

Ноги у меня отмерзли. И подруге холодно...Как будто ветер тоже восстал против нас, мы молча шли вперед. Нас обогнал уже второй русский «Урал», полный людьми, которые не смогли перебраться через границу, я заметил несколько детей среди них...

Мы добрались до «границы», вокруг ни души, и только рев Ингури нарушал тишину.

– Ну, рискнем?- спросила я подругу.

– А вдруг поймают...

– Не бойся, мать меня благословила...Назад пути нет...

Она согласна, что благословение матери преодолевает все препятствия. Да и вокруг никого не видно и мы уверены, что нам повезло.

Мы разобулись, чуть не заплакали от холода, это была пыткой, но цель придавала нам силу и мы уже плыли по реке Ингури, еще чуть-чуть и мы у цели, но...Нам послышался какой-то шум, посмотрели друг на друга и растерялись, не знали, что делать, а голос все приближался. – Стойте! -раздался вдруг и, то ли от страха, то ли от холода, я потеряла сознание...

Тот день мы провели босыми. Я чувствовала себя какой то виновни-

---

цей, нас караулили четыре вооруженных русских солдат и не разрешали шевелиться....Ветер зловеще шипел, с неба стал капать дождь и пронизывал нас насквозь, то ли сочувствовал и плакал вместе с нами...

Наверное, мама переживает, что не звонил так долго...

Мне холодно. Пытаюсь поддержать подругу, но и она замерзла.

Мы в Гали, на базе. Меня всегда интересовало это место. По моему – это подземельная комната, без окон, более походившая на карцер. В углу стоял длинный стул. Солдаты записали наши имена...

Четвертый час утра. К двери комнаты, или карцера, подходит солдат и кивая головой указывает на выход. Потом мы расписались на какой-то бумаге и вышли на свободу.

Наступило 6 часов вечера и они получили приказ, посадили нас на «Камаз» и вернули обратно по той дороге, которую мы с трудом прошли. Думала только о матери, наконец появился мой дом...

Солнце все еще дремлет, а Луна окуталась облаками. Опять холодный ветер...На сей раз я не могу прийти в себя от голода...Спросонья я все еще думала о том как приду домой, согреюсь и снова повторю попытку. Мать наверное много волновалась, но она все равно меня благословит...

ИЗ ДНЕВНИКА РЯДОВОГО

Шио Кандорелашвили

Наше терпение иссякло. Уже темнело. Было невозможно больше терпеть. Это заметил и майор на наших лицах и приказал десятку занять позиции. Был такой спокойный и прекрасный вечер, что у каждого человека на душе появились бы любовные фантазии, такой вечер каждого бы успокоил. Если не ошибаюсь, мы окрепли у подхода села Квешви. Отсюда как на ладони были видны все окопы русских, предположительно там находился десяток, если конечно информация разведки была достоверной, и все наше подразделение ожидала верная смерть. Я взял пулемет и перезарядил оружие, приложил его к плечу и затаился в ожидании приказа.

– Огонь!!!-Прокричал хриплым голосом Майор и дал нам знак.

Оружия зашумели одновременно и пули с жужжанием полетели в сторону дальнего горизонта. Майор перенес огонь на левую сторону и наступил наш черед. Мы вместе ринулись вперед. Несмотря на то, что в окопах никого не было видно, мы все равно стреляли и периодически кидали гранаты. Все это происходило настолько просто и без эмоций, мне казалось, что я играю в компьютерные игры. Когда мы приблизились к окопам, оттуда выпрыгнули несколько вооруженных бородатых солдат и побежали к обломкам старого дома, но в тот же миг пали от шквала пулевого огня. Окопы пали один за другим, мы потеряли три человека. ...Я сам видел, как падали их безжизненные тела. Смотрел и воспринимал все это, как происходящее по заранее написанному сценарию, который никто не мог изменить. Мы заняли окопы, поскольку я спустился последним, не мог его заметить. Он свернулся в комок, спрятав голову руками и дрожал от страха. Я инстинктивно передвинул затвор и опустил курок. Этот миг длился вечность...Я всем телом почувствовал, как игла ударила по капсуле, но выстрела не было. Услышав щелчок, он взмахнул руками, обреченным выражением взглянул на меня и расплакался. Он был очень молодым, на два-три года младше меня. Бледное лицо и грустные глаза, и описание указывали на его Северно – Кавказское происхождение.

– Прошу не стреляй в меня...-Произнес он типичным чеченским акцентом-Я...Я...силой отступили...Я жертва грязной игры, у меня не было другого выхода...они мне угрожали смертью...Прошу, не стреляйте...Умоляю...

Я понял, что подобно его соратникам, он был марионеткой и только тогда я прояснил ситуацию и осознал, что он был загнан на фронт во имя империалистических интересов своей страны, и я понял, что это ни какие-то там компьютерные игры, а самая настоящая война. Самая суровая игра, где нет никакого гуманизма и человек становится хищником. Его слова наши не слышали, ибо выполняли контрольные выстрелы. Но как только стрельба прекратилась, майор приказал доложить о положении, все окопы были очищены. Наконец он обратился ко мне, я медлил с ответом.

– Лалишвили, жду ответа!...

– Товарищ Майор...Седьмой окоп чист! Противник уничтожен! – Ответил я еле-еле.

Я не знаю, то ли этот юноша понимал грузинский, то ли по интонации понял содержание моих слов, он чуть приподнялся и с благодарностью взглянул на меня. И в тот самый единственный решающий миг, когда я ничего не смог понять, его пробитое пулей тело, как подкошенное, свалилось в окоп, и только потом до слуха дошел звук выстрела, было ясно, что стреляли из снайперской винтовки издалека....От испуга я тоже улегся в окопе, дополз до него...Улыбка, полная страданий, искривляла его лицо, я заметил как кровь сочилась из его грязной шинели и хотелось верить, что это был страшный сон. Он как будто набрался последних сил, глубоко вдохнул и стал читать стихи:

Красная кровь на бежевом,
Темная на голубом,
Алая на белоснежном,
Цвет этот всем знаком.
Мчится потоком бешеным,
Время сшибая с ног,

Кровь по несчастным, грешным,
Долог тот путь, далек.
Солнце багровой бабочкой
Нависло над миром вновь.
Месяц с луною, парочкам
Преподают любовь...
В черном тюльпане, скрученном,
Шар голубой плывет.
Нищее человечество,
Век золотой свой ждет...

Закончив взглянул на небо любопытным, но пустым взглядом, а потом посмотрел на меня и откинул голову, тяжело замкнув очи.

– Подъем!!!-Услышал я вдруг. У меня раскалывалась голова и жгло в глазах. Я все еще был там, в окопе, я взглянул наверх и увидел наших, они хохотали вовсю. Майор стоял над головой и вынуждал меня встать на ноги. «Быстрее!»...Все надевают спортивную форму и готовятся к бодрящим упражнениям...Я открыл глаза и этот кошмарный сон закончился, хотя я настолько был обременен эмоциями, что одел брюки наизнанку. -Скорее, господа, опаздываете на строй. – Сержант открывает нам двери. Мы беспрекословно выполняем приказ, не потому, что мы солдаты без недостатков, просто в такое время нам не хочется говорить, мне- тем более. Наверное каждый солдат признается в том, что безоговорочно отдаст жизнь за то, чтобы не слышать этого крика «Подъем» в 5:50 утра, но есть, кое-что получше, за что можно было бы отдать жизнь, поэтому все встаем, не потому, что подчиняемся приказу, а потому, что так нужно. Мы спускаемся на строй. Уполномоченный сержант ставит нас в ряд и проводит нам бодрящее упражнение, чтобы во время бега не натянуть мышцы. Морозит, настолько холодно, что и камни трескаются от мороза, мы одеты тепло, но все равно пробивает и трясет. Выходим на дорогу и приступаем к бегу. Пока еще ночь и если бы не луна, было бы совсем темно. Я последний в ряду, мне так удобнее, кажется, что я плыву по мистической реке, я же самый высокий и мне всех видно перед

собой. Мы бегаем...

– Рас,... рас,... рас, два, три!...- Считает сержант и кистью утирает потный лоб. Ровняйся, господа! Не отставать!

У меня из головы не выходит та страшная картина, которую я видел во сне, я не знаю насколько для вас легко понять это, но невозможно провести здесь хоть день, не подумав хоть мельком, что будет в будущем. Что ожидает эту несчастную и измученную страну. Верю, что девяносто пять процентов солдат думают здесь обо всем, кроме бега. Некоторые о любимых, некоторые в мыслях помогают родителям или представляют себе спокойную улыбку жены, а некоторые подумывают, где-бы можно было расслабиться и выпить, чтобы позабыть горькую реальность. Я уверен, есть среди нас молодые, которые думают о той незаживленной ране, которая называется Абхазией и Самачабло. Вот такие ветром унесенные мысли бегают у взвода в замерзшей голове. Больше всего мне больно потому, что несмотря на такую вражду, причина начала которой никто не знает, ни мы и ни они не можем понять, какую пользу можем принести люди друг другу...

Наверное странно, когда я, один рядовой солдат, думаю так глобально. Но во время бега, когда трудно дышать и холодный воздух проникает в легкие, очень хочется тепла. Я родился в Цхинвали, мать осетинка а отец грузин. Таких, как я, много...Для меня война это душевная и физическая деградация. Я часто думаю, зачем пошел в оборону, я же острое, куда махнут, туда и резать...Не знаю...Ей Богу, не знаю...Зато, точно знаю, что ни один грузин не хочет, чтобы это острое резало Абхазов и Осетин.

Один круг мы уже пробежали вокруг базы, остался еще один и по окончании бега эта гавань для раздумья тоже исчезнет на время.

Неделю назад, на дне рождения моего друга мы поспорили на эту тему, его кузен оказался довольно «миролюбивым». Сначала я долго терпел, думал замолкнет, но потом не вытерпел. Он утверждал, что и Абхазия и Осетия наша, а проживающие там люди «притащились» туда, мол мы их приютили, а они у нас земли забирают. Вы представляете? Я ненавижу такой поверхностный разговор и отвратительное отношение, ведь такие не понимают той боли, которые оставили родные дома, или

потеряли там родных. Если спросить тех, кто хоть раз попадал на войну, они ответят уставшим голосом: «Сынок, мы хотим мира». У меня много чего есть рассказать, тем более так эмоционально, наверное поэтому я так неразборчиво рассказываю и путаю слова. Однажды мать мне прочитала мудрые высказывания Далай Ламы. Один мне запомнился особенно: «Планете не нужно много «успешных» людей. Ей нужны миротворцы, лекари, реставраторы, сказочники и влюбленные. Ей нужны люди, рядом с которыми жить хорошо. Планета требует морали и любви, которые вдохнут в нее жизнь и сделают ее гуманной. А эти качества ничего общего не имеют с тем понятием «успешности», который используют сегодня».

Сколько всего я помню, вы и представить себе не можете, рассказанное родными и друзьями, или услышанное в детстве. Я о проклятых пятидесятых, может их вспоминать и не стоит...

– Шагоооо!...Протрубачил сержант. Мы уже пришли, погруженный в раздумья, я этого совсем не заметил. Входим в казарму, я направляюсь к бане, чтобы всех опередить, а потом вспоминаю, что я уже занял место и медленно поднимаюсь по лестнице. Мысли временно прерываются. Я беру плеер, который тайком пронес внутрь и сквозь наушники слушаю саундтрек Эннио Мориконне из фильма «Однажды в Америке». Эта музыка душевно очищает меня, успокаивает и пробивает новый путь мышления в моем сознании, где непрерывно протекают мои мысли...

Как всегда, я вспоминаю мою классную руководительницу, которая была из Абхазии и говорила мне, что скучала по тому морскому запаху, и что там, где река Келасури сливается с Черным Морем, остались ее детские воспоминания. При этом она не могла удержать слез и мы, дети со стыда отводили от нее взгляд...

ЛЮБОВЬЮ ВОЗРОЖДАЕТСЯ

Мариетта Колбая

1992/1993 годы, ...кровь, смерть, никакой надежды...

Меня вообще не было на свете, и я узнала об этом из телевидения, а позже и сама увидела...Мою двухмесячную сестренку оторвали от яслей и с тех пор судьба нас забрасывает то в Джвари, то в Зугдиди, Сачхере и Тбилиси. Я родилась в 1994 году, в поселке Джвари. Проходили годы и надежда вернуться в Абхазию постепенно угасала и вдруг сам нашелся выход, надеясь на самих себя и возможную гуманность абхазов, мы вернулись в родной дом. Я росла. Вокруг царили страх и отчаяние, невозможно было отличить ложь от правды, ежеминутно ожидали все самое худшее. В одной деревне кого – то повесили, в другой кому – то отрезали уши, в третьей кого – то убили, пытали... Вот так и бродили сплетни по деревням, по улицам, по переулкам, нам на ужас! А что, если и до нас доберутся? Неужели и нас убьют? А куда нам спрятаться? Мне было 6 лет, когда они действительно появились. Вошли во двор, с автоматами на плечах, которых я так боялась...А выглядели, как обычные люди, и улыбались даже, родители были напуганы до смерти, я на расстоянии чувствовала, что у них вот-вот сердце лопнет. Я вдруг подумала: Абхазы детей не тронут; И вышла из укрытия, подошла к ним, была одета, как мальчик. Мне улыбались, гладили по голове...

– Ты мальчик или девочка?-шутили они.

– Девочка. А вы Абхазы и этим оружием убиваете людей!-сказала я и в тот же миг об этом пожалела, увидев бледное лицо матери и холодные глаза отца. Я подумала, что этим обрекла на смерть собственных родителей...

Абхазы побледнели, спустя время мне послышалось на мегрельском:

– Малышка, я никого не убивал.

Я осмелела.

– Тогда зачем вам оружие?

– Чтобы ваши нас не убили!

– Положите автоматы и я тоже сложу оружие,-сказала я и неожиданно достала ножик из кармана, о нем не знали мои родители.

Они в восторге по одному пожимали мне руки.

– Давайте договоримся, поменяемся оружием-и они протянули мне оружия, а я им нож.

– Как она могла такое подумать?!-Смеялись они от души.-Она похожа на мальчика, и сердце у нее крепкое, как у мужчин...По моему, ты нас помиришь!

Русские, грузинские, мегрельские фразы путались между собой. Они обнимали и целовали меня, деньги дарили...А потом ушли и долго не появлялись. И если я раньше мечтала, чтобы они никогда не появлялись, то сейчас я только и хотела, чтобы они побыстрее вернулись к нам. А главное, я убедилась, что они хорошие.

Вскоре они опять пришли. Теперь я уже не пряталась, не боялась. Я сумела проложить мост между Абхазами и Грузинами. Выбежав им навстречу, мы обнялись. С лица моих родителей тоже исчез испуг. Между нами развязался совсем другой диалог:

– Где вас носило?

– Ты опять одета, как мальчик?

– Я скучала...

– И мы тоже...

– Вы, Абхазы, тоже, оказывается, хорошие,...

– И вы хорошие.

– Как хорошо вы говорите по мегрельски!

– Соседи были мегрелами и научили.

Опять болезненное расставание. А время идет и тянет нас за собой. Мне уже 12. И вдруг страшная фраза омрачила все вокруг: «Того Абхаза убили, который к нам ходил. Говорите потише, чтоб ребенок не услышал. Ей будет больно.» Я видела угнетенные лица родителей.... Раньше они от меня скрывали, когда абхазы грузин убивали, мол ребенок испугается. Сейчас они скрывали гибель абхаза, мол она будет переживать. Но я все равно все узнала и долго плакала, закрывшись в своей комнате.

Только вот точно я не знала, кого из них убили, мои родители совсем меня запутали, наверное чтоб мне стало легче перенести эту травму в неведении...Оказывается время много чего может изменить. О том, чего я раньше не хотела замечать, я теперь плакала, как будто моего ближнего убили. Теперь я точно знаю, что тогда я действовала правильно и обязательно наступит день, когда абхазы и грузины снова помирятся и объединятся.

Эта реальная история, а не выдумка, и я очевидец. 2011 году в Ткварчели справляют свадьбу...Жених Абхазец, а невеста Грузинка. Они такие красивые, хорошие...Глядя на них, я вспоминаю персонажей Акакия Церетели: Назиброла и Бату. Никакого отчуждения, все стараются всем угодить, выразить почтение, у нас же всегда так было.

Раздается танцевальная музыка и мы все танцуем, как можем, кто -абхазский танец, а кто-грузинский.

Один абхазец громко причитал. Мне стало интересно, подошла поближе и узнала, что он потерял единственного сына. Он от сердца благословлял невесту и благодарил ее, за то что ему еще раз удалось увидеть своих грузинских братьев, он бы хотел умереть тогда, когда все были вместе и не было вражды между ними...

А потом я узнала и то, как после гибели его сына, Абхазы ему привели грузинского пленного, мол заberi его жизнь взамен жизни своего сына, а он чуть не убил этих абхазов...

Слезы навернулись на мои глаза, мне стало грустно и как-то расхотелось танцевать.

Никто из пировавших того не заметил. Абхазы и Грузины танцевали слившись в единое целое.

Я смотрела на них и понимала, что мы едины...

И в голове у меня звучала всего одна фраза: «Враждой разрушенное, любовью возрождается!»

ТЫ ДОМА

Дачи Ахвледуани

Абхазия – я часто слышал это слово ещё тогда, когда я ни разу не видел его.

Мне было 10 лет, когда мои родители впервые привели меня в Абхазию, в моё родное село Окуми. К тому времени, война была уже окончена 9 лет тому назад, но абхазцы и грузины ещё страдали от её горьких воспоминаний. Я всегда буду помнить каждый миг этого дня.

Впечатление ухудшалось из – за облачной погоды. Река Ингури бушевала, переходила грань. На посту, во главе моста, разделявшего Абхазию от Грузии стояли грузинские солдаты, им не особо нравилась наша идея возвращения в Абхазию, ибо там всё ещё было неспокойно. Родители успокаивали меня и подготавливали к следующей проверке, которая нас ожидала на другом конце моста. Солдаты предупредили нас, что там тоже нас ожидали пограничники, которые проводили проверку документов и пожелали нам доброго пути. Как только мы дошли до конца Ингури, нас встретили вооружённые с ног до головы солдаты, но я сразу понял, это были совсем иные люди. И говорили они на чуждом для меня языке, то на абхазском, то на русском. По непонятным мне причинам, абхазский мне показался более родным. Какие-то мутные воспоминания всплыли в моем памяти...

Проверка документов затягивалась, мне становилось всё страшнее, когда в этой непривычной для меня обстановке было слышно позвякивание оружия и неразборчивая речь на неизвестном языке. Я подумал, что это не тот рай, куда меня так тянуло и о котором родители рассказывали легенды, придаваясь при этом неопишуемой грусти. Вдруг я расслышал грузинские слова в мой адрес и понял, что пограничники обращались ко мне. Высокий, бородатый вооружённый солдат подошёл ко мне, подбодрил и обнадежил, что всё будет хорошо. Он старался избавить меня от страха, шутил, старался познакомиться со мной. Я не очень разбирался в его речи, видно он позабыл грузинский. Понемногу, я понял, что опас-

---

ности не ожидают и успокоился..

Мы прошли границу. Я смотрел на этого солдата, как на спасителя. Он долго провожал меня взглядом. Наконец, когда мы сели в машину, его слова, сказанные на грузинском догнали мой слух: «Не бойся, ты дома!»..

Я не ответил, но эти слова придали мне столько сил, что я убедился, чтобы не случилось, меня уже ничего не могло напугать. По дороге я видел только сожжённые и разнесённые безлюдные дома. Много домов и улиц мы миновали и редко нам встречались люди. Я заметил всего нескольких и ни один не был молодым, они не покинули Абхазию, хотя знали, что за это могли поплатиться жизнью.

После утомительной дороги, мы прибыли в Окуми, где нас ожидали дедушка и бабушка, прошедшие через всю войну. Они не покидали Абхазию ни на миг, в надежде, что война обязательно закончится и все вернутся в родные дома. И сейчас, через столько лет ожиданий и трудностей, я стоял перед моим домом. Безусловно, и он не был исключением – «Бог войны» и здесь умудрился оставить свои следы. Войдя во двор, в глаза мне первым делом попала лестница с обломившимися ступеньками. В свое время она соединяла первый и второй этаж, от которого ни следа не осталось. Мне даже не представлялось, как можно было там жить. Это чувство преследовало меня и после того, как я вошел в дом.

Человеческое бытие меняется после войны... Казалось странным, но несмотря на эту угнетающую пустоту, меня что – то радовало. Я вспомнил, что прокричал мне вслед тот абхазский солдат, “Не бойся, ты дома” и я действительно был дома...

В деревне я потихоньку осмыслил, что нам предстояло учиться жить рядом с абхазами, хотя это было связано с огромным риском.

Сначала мне было трудно смириться со всем этим. Больше всего мне помогла моя Окумская школа, первая школа во всей Абхазии. Оказалось, что до войны в той школе училось более 1000 детей, но после войны осталось менее ста. Каждого нового ученика в школе встречали, как первую ласточку, но к сожалению до весны было еще далеко...

Мне повезло, так как в моем классе было больше всего детей. Шко-

ла и после войны оставалась красивой, но я часто возвращался домой разочарованным, поскольку класс часто пустовал. Спросите почему? Не потому, что мы не хотели учиться или у нас были безответственные родители. А потому, что у некоторых отцы на войне погибли, а оставшиеся без опоры матери не смогли купить детям теплую одежду и книги.

И все же, в этом мире, полном враждой и ненавистью, меня никто никогда не учил видеть в абхазах только врагов. Мы учились жить рядом с ними, мы, подростки, смогли очистить от военных сорных трав тропинки, ведущие друг к другу. У нас не было беззаботного детства, но мы были полны надежд. И когда количество учеников в Окумской школе превысило 100 я понял, что не ошибся. Вскоре на улицах появилась молодежь, нас было намного больше, чем тогда, когда мы сюда приехали. Сейчас и противостояний было меньше...

В Абхазии относительно спокойно, но самое сложное еще впереди – пора пробуждения, сожаления и прощения. Мы, Грузины и Абхазы должны вместе пройти этот путь. Не могу сказать, что здесь все уже хорошо, но у меня много абхазских друзей и я уверен в том, что нам нечего делить.

თათია ზუხბაია
ТАТИЯ ЗУХБАЯ

დაიბადა 1992 წლის 12 თებერვალს ქ. გალში. 2011 წელს დაამთავრა ზუგდიდის მე-7 საშუალო სკოლა. ამჟამად სწავლობს საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახ. უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტზე. ძალიან უყვარს ანტუან სენტ ეგზიუპერის ფრაზა: „ბევრი რამ უნდა გადაიტანო, რათა ადამიანი გახდე.“

Родилась 12 Февраля 1992 года в Гали. В 2011 году закончила 7-ую среднюю школу г.Зугдиди. Сейчас учится на факультете журналистики Грузинского Университета имени Давида Агмашенебели. Обожает фразу Антуана Сент Егзюпери: «Надо через много пройти, чтобы стать человеком»

ლანა ოკუჯავა
ЛАНА ОКУДЖАВА

დაიბადა 1992 წლის 7 ივნისს ქ. ქუთაისში. დაამთავრა გალის რაიონის ს. თავილონის საშუალო სკოლა. ამჟამად სწავლობს სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების ფაკულტეტზე. ახსოვს და ტკივა ენგურსგაღმა დარჩენილი საქართველო, ამიტომ მისი საყვარელი ფრაზაა – „მე აფხაზეთიდან ვარ“.

Родилась 7 Июня 1992 года в Кутаиси. Окончила Тагилонскую среднюю школу Гальского района. Сейчас учится на факультете Образования Сухумского Государственного Университета. Помнит и скучает по Загурской Грузии и ее любимая фраза: «Я из Абхазии.»

ცირა ჯობავა
ЦИРА ДЖОБАВА

დაიბადა 1999 წლის 30 ოქტომბერს ქალაქ გალში. ამჟამად სწავლობს გალის რაიონის სოფ. რეჩხის საშუალო სკოლის მე-10 კლასში. ოცნებობს გახდეს წარმატებული დიპლომატი და ამისთვის ყველაფერს აკეთებს. მისი საყვარელი ფრაზაა ქართული ანდაზა: „მადლი ქენი, ქვაზე დადე, გაივლი და წინ დაგხვდება!“

Родилась 30 Октября 1999 года в Гали. Учится в 10-ом классе средней школы села Речхи Гальского района. Мечтает стать успешным дипломатом и делает для этого все. Ее любимая фраза грузинская пословица: «Делай добро, добром обернется»

ეკა ჭელიძე
ЕКА ЧЕЛИДЗЕ

დაიბადა 1995 წლის 24 აპრილს ქალაქ თბილისში. 2001-2013 წლებში სწავლობდა თბილისის 47-ე საჯარო სკოლასა და თბილისის კერძო სკოლა „ჯი-ვი-ენ“-ში. 2013 წელს ჩაირიცხა. თბილისის კერძო უნივერსიტეტში “GIPA”, 2014 წლიდან სწავლობს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტზე. მისი საყვარელი ფრაზაა ეპიკურეს გამონათქვამი: „ყველა სიკეთიდან, რომელთაც სიბრძნე სრული ბედნიერების მისაღწევად გვთავაზობს, ყველაზე დიდი მონაპოვარი მეგობრობაა“

Родилась 24 Апреля 1995 года в Тбилиси. 2001/2013 годах училась в 47-ой публичной школе и частной школе «Джи Ви Эн». В 2013 году по-

---

ступила в частный университет GIPA, а с 2014 года продолжает учебу в Тбилисском Государственном Университете им. Ивана Джавахишвили, на юридическом факультете. Ее любимая фраза: «Из всех благ, которые нам предлагает мудрость для достижения полного счастья, самым большим достижением является Дружба.»

ქრისტინე პახოოვა
КРИСТИНА ПОХООВА

დაიბადა 1993 წლის 31 ივლისს აბაშის რაიონ სოფელ კეთილარში. იქვე დაამთავრა საშუალო სკოლა, რომლის დამთავრების შემდეგ მუშაობდა. ერთი წლის შემდეგ ჩაირიცხა კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტში. ამჟამად სწავლობს ილიაუნის სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ჟურნალისტიკის სპეციალობაზე. მისი საყვარელი ფრაზაა: „ვნების სიმძაფრე შენებაშია და არა აშენებულით ტკობაში“.

Родилась 31 Июля 1993 года в районе Абаши, село Кетилари. Там же закончила школу по окончании которой, он начал работать. Через год он поступил в Кавказский международный университет. Нынче учится на факультете социально-политических наук Университета Ильи, на факультете журналистики. Ее любимая фраза «Острота страстей не в строительстве, а в наслаждении построенным».

ნათიკო ოყუჯავა
НАТИКО ОКУДЖАВА

დაიბადა 1997 წლის 28 ივლისს აფხაზეთის სოფელ თაგილონში. იქვე დაამთავრა საშუალო სკოლა. თვლის, რომ ამ სოფლის მონატრებაა მისი შემოქმედების სათავე. ამჟამად სწავლობს საქართველოს უნი-

ვერსიტეტის ჯანდაცვის ადმინისტრირების სპეციალობაზე. საყვარელი ფრაზაა ლეგენდარული მსახიობის ჩარლი ჩაპლინის გამონათქვამი: „ახლოდან დანახული ცხოვრება ტრაგედიაა, შორიდან კი კომედიას უფრო ჰგავს“.

родилась 28 Июля 1997 года в Абхазском селе Тагилон. Там же окончила среднюю школу. Считает, что любовь к этому селу вдохновляет ее творчество. Учится на факультете Администрирования Здравоохранения в Грузинском Университете. Ее любимая фраза: «Жизнь кажется трагедией с близкого расстояния, а из далека - комедией.»

შიო ყანდორელაშვილი **ШИО КАНДОРЕЛАШВИЛИ**

დაიბადა 1975 წლის 8 იანვარს ქ.ცხინვალში. 2001 წელს შევიდა სოფ. ახრისის საჯარო სკოლის პირველ კლასში. 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ ოჯახთან ერთად თბილისში აღმოჩნდა და სწავლა 51-ე საჯარო სკოლაში განაგრძო. ამჟამად არის საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემიის კურსანტი. მისი საყვარელი ფრაზაა: „მე ყოველდღე ვესაუბრები ღმერთს“.

Родился 8 января 1975 года в Цхинвали.

В 2001 году поступил в первый класс публичной школы села Ахриси. В 2008 году после августовской войны вместе с семьей оказалась в Тбилиси и продолжила учебу в 5-ой средней школе. Сейчас является курсантом Академии Национальной Обороны им. Давида Агмашенебели. Его любимая фраза: «Я каждый день веду беседу с Богом»

მარიეტა ყოლბაია
МАРИЕТТА КОЛБАЯ

დაიბადა 1994 წლის 17 ნოემბერს დაბა ჯვარში. 2012 წელს დაამთავრა გალის რაიონის სოფელ რეჩხის საშუალო სკოლა. ამჟამად სწავლობს საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის მეორე კურსზე. მისი საყვარელი ფრაზაა: „ცოცხლობდე-ნიშნავს იბრძოდე, იბრძოდე – ნიშნავს ცოცხლობდე“.

Родилась в поселке Джвари 17 Ноября 1994 года. В 2012 году закончила среднюю школу села Речхи Гальского района. Ныне учится на втором курсе факультета журналистики Народного Университета Грузии. Ее любимая фраза:»Жить значит бороться, а бороться значит жить»

დაჩი ახვლედიანი
ДАЧИ АХВЛЕДИАНИ

დაიბადა 1994 წლის 7 ივნისს აფხაზეთში, გალის რაიონის სოფელ ოქუმში. 2012 წელს წარჩინებით დაამთავრა ოქუმის საშუალო სკოლა. ამჟამად სწავლობს ი. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ ფაკულტეტზე, მისი საყვარელი ფრაზაა კონსტანტინე გამსახურდიას გამონათქვამი: „ძლიერს უფრო მეტად უჭირს ამქვეყნად, ამიტომაც მუდამ დაღრენილნი დადიან – ლომები, ვეფხვები და ავაზები, ხოლო თრიითინები, თაგვები და ციყვები მუდამ მხიარულად დაცუნცულებენ“.

Родился 7 Июня 1994 года в Абхазии, селе Окуми Гальского района. В 2012 году он с отличием закончил Окумскую среднюю школу. Сейчас

учится на гуманитарном факультете Тбилисского Государственного Университета им. Ивана Джавахишвили. Его любимая фраза слова Константина Гамсахурдия: «Сильным труднее приходится на этом свете, поэтому они и ходят вечно огрызаясь - львы, тигры и пантеры, а мыши, белки и хорьки-вечно проворные»

თამთა დოლიძე
TAMTA DOLIDZE

დაიბადა 1992 წელს ჩოხატაურის რაიონში. იქვე დაამთავრა საშუალო სკოლა. ამჟამად სწავლობს თბილისის სამხატვრო აკადემიის ფერწერის ფაკულტეტზე. მისი საყვარელი ფრაზაა: „დრო სუყველას დავიწყების საცერში გაგვცრის. ამ ნამსხვრევებში გადარჩება მშვენიერება“.

Родилась в районе Чохатаури в 1992 году. Там же окончила первую среднюю школу. Учится на факультете живописи Художественной Академии Тбилиси. Ее любимая фраза: «Время проедит нас в пространстве забытья, и только красота останется вечно»

სარჩევნი
СОДЕРЖАНИЕ

თათია ზუხბაია – მე მოვედი შენთან	4
Татия Зухбая – Я пришла к тебе	58
ლანა ოყუჯავა – ვექებ მზეს	9
Лана Окуджава – Ищу Солнце	62
ცირა ჯობავა – ვიდრე თოთხმეტის გავხდები	13
Цира Джобава – Пока мне исполнится четырнадцать	65
ეკა ქელიძე – ხოჯალის მთა	19
Ека Челидзе – Гора Ходжал	70
ქრისტინე პახომოვა – მამა	22
Кристина Пахомова – Отец	73
ნათიკო ოყუჯავა – საზღვარი	29
Натико Окуджава – Граница	78
შიო ყანდორელაშვილი – რიგითის დღიურიდან	31
Шιο Кандорелашвили – Из дневника Рядового	80
მარიეტა ყოლბაია – სიყვარულს უშენებია	37
Мариетта Колбая – любовью возрождается	85
დაჩი ახვლედიანი – შენ სახლში ხარ	41
Дачи Ахвледiani – Ты Дома	88

გზავნილები მომავლიდან
ПОСЛАНИЯ ИЗ БУДУЩЕГО

Издательство «Свети +»
გამომცემლობა „სვეტი +“

თბილისი 2015
Тбилиси 2015